

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bakalářská práce

2011

Daniel Kný

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Daniel Kný

Samuel Huntington a multikulturalisté:

**Východiska S. Huntingtona a Ch. Taylora ve vztahu
k problematice přistěhovalectví**

Bakalářská práce

Praha 2011

Autor práce: **Daniel Kný**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Blanka Říhová, CSc.**

Rok obhajoby: 2011

Bibliografický záznam

KNÝ, D. *Samuel Huntington a multikulturalisté: Východiska S. Huntingtona a Ch. Taylora ve vztahu k tématu přistěhovalectví*. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Institut politologických studií. Katedra politologie, 2011. 58 s. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Blanka Říchová, CSc.

Abstrakt

Autor práce se pokouší o postihnutí a srovnání teoretických východisek Samuela Huntingtona a Charlese Taylora (jako zástupce multikulturalismu) ovlivňujících jejich zásadně odlišný pohled na problematiku přistěhovalectví v západních demokratických společnostech. Na bázi teoretického konceptu identity a dichotomií univerzalizmu – partikularismu či liberalismu – komunitarismu jsou interpretována východiska obou autorů a vysvětlovány rozdíly v jejich přístupu k roli přistěhovalectví v západních demokraciích. Skeptický pohled Samuela Huntingtona na proces přistěhovalectví a z něj plynoucí kulturně pluralitní charakter společnosti se pokouší autor této bakalářské práce interpretovat jako důsledek Huntingtonova negativního pojetí identity a jeho příklonu k partikularismu. Relativně pozitivnější přístup Charlese Taylora k procesu přistěhovalectví a jeho důsledkům pak je vysvětlován prostřednictvím jeho inklinace k pozitivnímu pojetí identity a k univerzalistickému ideálu autenticity. Příslušná práce se pohybuje na čistě teoretické rovině a zasahuje jak do oblasti politické filosofie, tak mezinárodních vztahů. Výsledkem práce pak je formulace teoreticky relevantních hypotéz, jež mohou být v budoucnu operacionalizovány a empiricky testovány. Analytický přístup k jednotlivým koncepcím věnujícím se tématice přistěhovalectví a kulturní plurality společnosti považuje autor této bakalářské práce za nutný pro racionalizaci politické debaty týkající se tohoto procesu.

Abstract

Author of the thesis attempts to describe and compare the theoretical backgrounds of Samuel Huntington and Charles Taylor (as a representative of multiculturalism) affecting their fundamentally different views on the problem of immigration in the west democratic societies. On the basis of the theoretical concept of identity and dichotomies of universalism – particularism or liberalism – communitarianism the premises of the authors are interpreted and the differences are explained in their approaches to the role of immigration in the west democracies. The sceptical look of Samuel Huntington at the process of immigration and

from it resulting culturally plural character of society is tried to be interpreted by the author of this bachelor thesis as a result of the Huntington's negative notion of identity and his shift to particularism. Relatively more positive approach of Charles Taylor to the process of immigration and its results is then explained by his tendency to the positive notion of identity and to the universalistic ideal of authenticity. This thesis is purely placed at the theoretical level and it expends both to area of political philosophy and international relations. The conclusion of this thesis is then the formulation of relevant hypothesis, which can be in the future operationalized and empirically tested. Analytical approach to the particular notions devoted to the theme of immigration and cultural plurality of society is considered as essential for the rationalization of the political debate regarding this process by the author of this bachelor thesis.

Klíčová slova

Přistěhovalectví, kultura, identita, univerzalizmus, partikularismus, Taylor, Huntington, střet civilizací, ideál authenticity.

Keywords

Immigration, culture, identity, universalism, particularism, Taylor, Huntington, clash of civilizations, ideal of authenticity.

Rozsah práce: 95 637 znaků (bez poznámek pod čarou)

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 20. 5. 2011

Daniel Kný

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval paní doc. PhDr. Blance Říkové, CSc. za její trpělivý přístup při vedení této práce, za řadu cenných připomínek k jejímu obsahu i za kritickou reflexi, jež se stala při tvorbě práce tohoto druhu nepostradatelnou.

Institut politologických studií

Projekt bakalářské práce

Vymezení tématu:

„Samuel Huntington a multikulturalisté: srovnání pohledu na fungování západní společnosti v rámci demokratického politického systému“

Zdůvodnění výběru a významu tohoto tématu:

„Střet civilizací“ Samuela Huntingtona vyvolal v českém odborném společensko-vědním prostředí silnou odezvu velice kritického zaměření. Arabisté v tomto smyslu hráli primát, avšak skutečně politologický přístup k nastolenému tématu zůstal poněkud stranou. Jedním ze záměrů této bakalářské práce je upozornit na tu politologickou literaturu, která v této souvislosti nejen v českém prostředí vznikla. Samuel Huntington pojal svůj „Střet civilizací“ jako rozsáhlou esej, jež nemůže být nekriticky přijata za čistě odborný text. Přesto však má tento autor v politologickém světě poměrně dobré renomé a bylo by chybné ho považovat za autora jedné knihy. Své obavy ohledně budoucnosti západní civilizace mimo jiné v souvislosti s přistěhovalectvím formuloval také v dalších statích.

Kriticky bylo Huntingtonovo dílo reflektováno kromě jiných také autory ztotožňujícími se s politickou teorií multikulturalismu. Záměrem této bakalářské práce je tedy analýza rozdílnosti příslušných autorů od Huntingtona jak v jejich předpokladech o fungování společností v západním civilizačním okruhu, tak ve výstupech a doporučeních ve vztahu k politikám přijímaným západními vládami především ohledně přistěhovalectví a integrace nově příchozích obyvatel.

Opodstatněnost zkoumání dané problematiky je očividná, pokud si všimáme otázek, které hýbou západními společnostmi. Jsou přistěhovalci z jiného kulturního prostředí hrozbou pro stabilitu západních demokratických režimů? Jaké jsou morální závazky Západu vůči chudým ve třetím světě? Jaké ekonomické důsledky představuje přistěhovalectví? Jak může být redefinována identita západních národů? Zdá se, že S. Huntington a multikulturalisté nabízejí na tyto otázky rozdílné odpovědi.

Cíle práce:

Mezi cíle této práce patří teoretické zařazení a vymezení koncepce Samuela Huntingtona ohledně problematiky demokratického fungování západních společností v kontextu

přistěhovaectví. Dále se jedná o srovnání politologicky relevantního konceptu S. Huntingtona s konceptem politické teorie multikulturalismu. Příslušné srovnání se dotýká jak předpokladů obou koncepcí, tak jejich výstupů a doporučení s důrazem na přistěhovaleckou a integrační politiku. Na nejkonkrétnější rovině je pak cílem využití příslušného srovnání při analýze nejen přistěhovalecké politiky EU, ale i její politiky rozšiřování.

Výzkumné otázky:

- Do jaké míry se liší předpoklady a výstupy (doporučení) koncepce Samuela Huntingtona v porovnání s politickou teorií multikulturalismu ohledně demokratického fungování západních společností v kontextu přistěhovaectví? Které předpoklady a výstupy daných koncepcí můžeme identifikovat?
- Do jaké míry se příslušné koncepce promítly do charakteru přistěhovalecké politiky a politiky rozšiřování EU?

Metoda zpracování tématu:

Již z výše uvedeného vyplývá, že využiji komparativní metodu – objektem komparace jsou předpoklady a výstupy (doporučení) multikulturalistů a S. Huntingtona ve vymezené tematické oblasti. Jedná se o komparaci především z hlediska synchronního, za kritéria komparace lze mimo jiné považovat pohled na přirozenost člověka a jeho identitu, roli homogenity společnosti v kontextu jejího demokratického fungování, vliv kultury na život jednotlivce i soudržnost společnosti. Za srovnávací kritérium lze označit také přístup preferovaný příslušnými politologickými koncepcemi ve vztahu k přistěhovaectví.

Předpokládaná struktura práce:

Po seznámení s problematikou v úvodu práce se v první části stati zaměřím na nejobecnější teoretickou rovinu zkoumání – předpoklady politické teorie multikulturalismu a Huntingtonova politologického paradigmatu. Ve druhé části se pak poněkud přiblížím k rovině praktické prostřednictvím srovnání výstupů (doporučení) příslušných koncepcí ohledně imigrační a integrační politiky. Nejbližší praxi pak je třetí část, ve které analyzuji charakter přistěhovalecké politiky a politiky rozšiřování EU skrze výše uvedené teoretické perspektivy. V závěru pak zhodnotím míru dosažení cílů práce a platnost v úvodu stanovené hypotézy.

Osnova:

1. Úvod, vymezení problematiky a výzkumné otázky, zdůvodnění cíle, stanovení hypotézy
2. Srovnání předpokladů koncepce Samuela Huntingtona a politické teorie multikulturalismu
3. Srovnání výstupů a doporučení obou koncepcí
4. Analýza přistěhovalecké politiky a politiky rozšiřování EU perspektivou daných koncepcí
5. Závěr, vyhodnocení poznatků a platnosti hypotézy

Použitá literatura:

- AYSHA, E. E. (2003). Huntington's Shift to the Declinist Camp: Conservative Declinism and the 'Historical Function' of the Clash of Civilizations. *International Relations*. Vol. 17, No. 4, s. 429-452.
- BARŠA, P. (1999). *Politická teorie multikulturalismu*. Vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- BARŠA, P. (2001). *Západ a islamismus: Střet civilizací, nebo dialog světových kultur?* Vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.
- BUDIL, I. T. et al. (2002). *Střet civilizací?: žhavé sondy deseti autorů: dominance Západu, nebo dialog světových kultur*. Vyd. 1. Praha: Evropský literární klub.
- CAPETILLO-PONCE, J. (2007). From 'A Clash of Civilizations' to 'Internal Colonialism': Reactions to the Theoretical Bases of Samuel Huntington's 'The Hispanic Challenge'. *Ethnicities*. Vol. 7, No. 1, s. 116-134.
- DIJKSTRA, S. et al. (2001). Multiculturalism and Social Integration in Europe. *International Political Science Review*. Vol. 22, No. 1, s. 55-84.
- KÖNIG, P.; LACINA, L.; PŘENOSIL, J. (2007). *Učebnice evropské integrace*. Vyd. 2. Brno: Barrister & Principal, spol. s.r.o., Společnost pro odbornou literaturu.
- HILL, C. (2007). Bringing War Home: Foreign Policy-Making in Multicultural Societies. *International Relations*. Vol. 21, No. 3, s. 259-283.

HUNTINGTON, S. P. (2005). *Kam kráčíš, Ameriko: krize americké identity*. Vyd. 1. Praha: Rybka.

HUNTINGTON, S. P. (2001). *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*. Vyd. 1. Praha: Rybka Publishers.

MARRANCI, G. (2004). Multiculturalism, Islam and the clash of civilisations theory: rethinking Islamophobia. *Culture and Religion*. Vol. 5., Iss. 1, s. 105-117.

STATHAM, P. et al. (2005). Resilient or Adaptable Islam?: Multiculturalism, Religion and Migrants' Claims-Making for Group Demands in Britain, the Netherlands and France. *Ethnicities*. Vol 5., No. 4., s. 427-459.

A další literatura dle doporučení vedoucí práce.

Obsah

Úvod.....	12
1. Terminologické vymezení práce a zdůvodnění relevance hypotézy	15
1.1. Klíčové pojmy a jejich vymezení	15
1.2. Přistěhovalectví perspektivou S. Huntingtona a Ch. Taylora.....	24
2. Huntingtonova a Taylorova teoretická východiska	33
2.1. Východiska Samuela Huntingtona	33
2.2. Východiska Charlese Taylora.....	41
3. Srovnání východisek autorů v kontextu vysvětlení jejich přístupu k přistěhovalectví.....	51
Závěr.....	58
Summary	60
Použitá literatura	61

Úvod

Přistěhovalectví a s ním související problematika se stávají především v posledních desetiletích relevantní politickou otázkou, přičemž některé politické strany dokázaly získat díky jejímu nastolení poměrně značný politický vliv. Přistěhovalecká politika se stala jedním z hlavních témat kampaně před prezidentskými volbami ve Francii v roce 2007,¹ v nizozemských parlamentních volbách v roce 2010 nebyvale uspěl a na podpoře tamní vlády se podílí Gert Wilders, známý odpůrce přistěhovalectví,² po švédských volbách v roce 2010 do parlamentu vstoupili proti imigraci zaměření „Švédští demokraté“. Tento zcela nahodilý výčet naznačuje jediné, a to, že občané evropských států jsou na problematiku přistěhovalectví v posledních letech velmi citliví.

Uvedené politické dění si žádá příslušnou teoretickou reflexi, na jejímž základě může být problematika poněkud lépe zasazena do širšího rámce politické vědy. Velmi mediálně známé dílo **Samuela Huntingtona** „Střet civilizací“³ nabízí čtenářům opravdu komplexní pohled na otázky domácí i mezinárodní politiky. Propojuje mimo jiné problematiku fungování mezinárodního politického systému s otázkou přílivu přistěhovalců do západních demokratických zemí. Svého času toto dílo vyvolalo vlnu odmítavých reakcí, přičemž některé z nich byly až přehnané možná právě proto, že se Huntingtonův „Střet civilizací“ stal tématem nikoliv pouze politologického diskursu, ale i masově čteným bestsellerem i mimo odborné kruhy. Samuel Huntington jako respektovaný politolog však není pouze autorem jedné knihy. V této bakalářské práci se proto hodlám věnovat Huntingtonově tvorbě v poněkud širším záběru. Sledovat přitom budu především tematickou linii týkající se **přistěhovalectví, kulturní plurality** a jejich vazeb na fungování západních demokracií.

Za určitou alternativu vůči Samuelu Huntingtonovi, při teoretickém uchopení tématu přistěhovalectví v kontextu západních demokratických společností, lze považovat **teorii multikulturalismu**.⁴ Aby tato práce nebyla pouhou deskripcí Huntingtonova díla, rozhodl jsem se pro srovnání předpokladů a výstupů jeho teorie s předpoklady a výstupy **Charlese Taylora** jako jednoho z nejvýraznějších představitelů a tvůrců politické teorie

---

¹ PINK, M. (2007). Francouzské prezidentské volby 2007. *Revue Politika*. Vol 5, č. 4. Dostupný z WWW <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/177/francouzske-prezidentske-volby-2007>>.

² ROBER, C. (2006). Demise of Dutch Multiculturalism. *Society*. Vol. 43, Iss. 3, s. 73.

³ HUNTINGTON, S. P. (2001). *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers.

⁴ Téma přistěhovalectví a kulturní plurality v západních společnostech poskytuje vhodnou platformu pro konfrontaci normativních východisek i výstupů Samuela Huntingtona a multikulturalistů ohledně podoby a fungování liberálně-demokratických politických systémů. Dané téma (přistěhovalectví) je tedy pro tuto bakalářskou práci zcela klíčové, má však vedle toho i určitý přesah směrem k obecnějším úvahám, které sahají až k tématům normativních teorií demokracie.

multikulturalismu. Přitom je ovšem nutné podotknout, že multikulturalismus jako politická teorie je poměrně pestrý a nejednotný ve svých odpovědích na konkrétní otázky včetně přistěhovalectví. Hodlám-li tedy úvahy Samuela Huntingtona uchopit prostřednictvím kritického dialogu s multikulturalisty a vybírám-li si jako jejich mluvčího Charlese Taylora, je třeba dodat, že tak činím s plným vědomím pestré názorové platformy multikulturalismu.

Z metodologického hlediska hodlám v této práci využít na jedné straně **deskripci a srovnání závěrů** obou výše jmenovaných koncepcí ve vztahu k problematice přistěhovalectví v západních demokraciích, na straně druhé **analýzu** těchto koncepcí a **srovnání jejich východisek**. Toto srovnání přístupů Samuela Huntingtona a Charlese Taylora k otázkám přistěhovalectví a kulturní plurality pak pojímám jako jakousi zprostředkovanou **diskusi** mezi oběma autory s přispěním interpretačního rámce dalších odborníků zabývajících se touto problematikou. Aby však vůbec taková diskuse mohla „proběhnout“, je třeba nalézt určité terminologicko-teoretické styčné plochy mezi danými autory. K tomuto účelu lze využít mj. pojem identity či dichotomii univerzalizmu a partikularismu. V rámci takto stanoveného **společného terminologického rámce** bude možné určit odlišné přístupy a postoje Samuela Huntingtona a Charlese Taylora vůči vymezenému tématu. Zároveň hodlám poukázat nejen na **rozdílné pojetí totožných pojmů** těmito autory, ale i na samotné **rozdílné složení souboru pojmů**, které tito autoři používají jako klíčové ve vztahu k otázce přistěhovalectví a kulturní plurality.

Cílem této bakalářské práce je teoretické srovnání Huntingtonova a Taylorova (multikulturalistického) pohledu na přistěhovalectví a jeho vlivu na západní demokratické společnosti.

Na základě uvedeného cíle se hodlám zabývat následující **hypotézou**:

*Ze kterých **teoretických východisek** vyplývá rozdílný přístup Samuela Huntingtona a Charlese Taylora (jako reprezentanta multikulturalismu) vůči roli přistěhovalectví a kulturní plurality v západních demokratických společnostech?*

Z této hypotézy zřetelně vyplývá, že je předpokládán odlišný přístup Huntingtona a Taylora vůči otázce přistěhovalectví a kulturní plurality. Hodnota této práce však primárně nespočívá v doložení či prokázání této odlišnosti jako spíše v hledání těch teoretických východisek obou autorů, která patrně k této odlišnosti vedou.

Struktura bakalářské práce odpovídá výše uvedeným záměrům. V rámci první kapitoly tedy hodlám vymezit stěžejní **pojmy** použité v dalších částech práce (přistěhovaectví, identita, multikulturalismus) a relativně stručně **podpořit a znázornit předpokládanou odlišnost** mezi **přístupem** Samuela Huntingtona a Charlese Taylora vůči problematice přistěhovaectví a kulturní plurality v západních demokraciích. Ve druhé kapitole se pak zaměřím na **hledání** teoretických **východisek**, která dané autory vedou k přijetí jejich postoje vůči přistěhovaectví a kulturní pluralitě. Následně, ve třetí kapitole, se pokusím pomocí **srovnání východisek** obou autorů **vysvětlit odlišnost** jejich přístupů k roli přistěhovaectví a kulturní plurality v západních demokraciích.

1. Terminologické vymezení práce a zdůvodnění relevance hypotézy

Dříve než se pustíme do samotného zkoumání uvedené hypotézy, pokusme se v rámci této kapitoly poněkud precizněji objasnit pojmy, klíčové pro její porozumění, a lépe popsat a znázornit odlišnost přístupů S. Huntingtona a Ch. Taylora vůči problematice přistěhovalectví a kulturní plurality v západních demokraciích. Bez této odlišnosti by totiž v úvodu formulovaná hypotéza nebyla smysluplná. Mezi klíčové pojmy, použité v rámci této práce, lze zařadit „přistěhovalectví“, „multikulturalismus“, „univerzalizmus“ a „partikularismus“, „identitu“ a pojem „Západ“.

1.1. Klíčové pojmy a jejich vymezení

Přistěhovalectví

Přestože je pojem přistěhovalectví poměrně běžně používán v každodenním jazyce, je přesto třeba jeho význam poněkud přesněji vymežit i v jazyce odborném. Za tímto účelem hodlám využít terminologii vytvořenou v rámci díla českých autorů Andrey Baršové a Pavla Barši „Přistěhovalectví a liberální stát“ s podtitulem „Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku“.⁵

V této publikaci je vymezen pojem „přistěhovalcké politiky“ (v plurálu), což můžeme využít k přiblížení kontextu, v němž je samotný pojem „přistěhovalectví“ používán v odborné politologické tvorbě. Jako přistěhovalcké politiky označují Barša a Baršová „*jak opatření regulující vstup imigrantů na území, tak opatření k jejich včleňování do hostitelské společnosti.*“⁶ **Přistěhovalcké politiky** tak v tomto vymezení obsahují jak **politiky imigrační**⁷, tak **politiky integrační**.⁸ Zároveň jsou pak přistěhovalcké politiky (imigrační a integrační) zahrnuty v rámci **migračních politik**, které se obecně definují jako politiky „*směřující k přímé či nepřímé regulaci a řízení pohybu lidí přes mezinárodní hranice ... a*

⁵ BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.

⁶ BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 11.

⁷ Imigračními politikami rozumíme politiky, „*jejichž cílem je stanovit, kteří cizinci a za jakých podmínek se mohou dlouhodobě či trvale usadit v hostitelské zemi.*“ Viz BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 10.

⁸ „*Integračními politikami máme na mysli politiky, jejichž cílem je podpořit proces začlenění přistěhovalců – jako jednotlivců či skupin – do hostitelských společností. Nejširším cílem těchto politik je zajištění podmínek sociální a politické soudržnosti společnosti ... zatímco předmětem imigračních politik je regulace vstupu přistěhovalců do hostitelských zemí, předmětem integračních politik je jejich adaptace v hostitelské společnosti tak, aby se stali její „integrální“ součástí.*“ Viz BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 10-11.

*jejich pobytu na území států, jejichž nejsou občany*⁹ Migrační politiky tak zahrnují nejen témata přistěhovaleckých politik, ale také otázky vydávání víz a pasů, ostrahy a regulace překračování hranic či podmínky udělování ochrany cizincům prostřednictvím **azylu**.¹⁰

Je zjevné, že na základě třídění výše uvedených politik můžeme třídít i jevy, jež se tyto politiky snaží regulovat. Z toho mj. vyplývá, že přistěhovalectví v uvedeném vymezení se liší od uprchlictví. Oba fenomény jsou však specifickými případy „migrace“, která má zřetelně **mezinárodní charakter**, týká se **pohybu lidí a pobytu** cizích státních příslušníků na území určitého státu.

V rámci teoretického uchopení této práce kladu větší důraz na dlouhodobé aspekty fenoménu přistěhovalectví – tedy především na problémy spojené s integrací přistěhovačů do západních společností. Stejně jako výše uvedení autoři zahrnují do rámce přistěhovaleckých politik politiky integrační i imigrační, považují i já procesy (pojmy) imigrace a integrace za součást procesu (pojmu) přistěhovalectví. V této práci zásadně nerozlišuji mezi motivy cizinců pro příchod do hostitelské země, a tudíž mezi přistěhovačce (jako aktéry procesu přistěhovalectví) řadím i uprchlíky.¹¹

Je třeba zdůraznit, že pojmy přistěhovalectví a přistěhovalecké politiky od sebe není možné fakticky oddělit a že Huntingtonův a Taylorův přístup vůči otázce přistěhovalectví nutně zahrnuje normativní teze ohledně přistěhovaleckých politik liberálně-demokratických států. Na základě reflexivního vztahu společnosti a politiky¹² totiž můžeme říci, že sociální fenomén přistěhovalectví ovlivňuje politiku státu a tato politika pak zpětně formuje samotný jev přistěhovalectví.

Multikulturalismus

Přistoupíme-li k pojmu multikulturalismus na úrovni maximální obecnosti, pak ho můžeme „ve smyslu veřejného a politického zohledňování kulturních skupin pochopit jako výzvu ortodoxnímu pojetí liberálně-demokratického státu.“¹³ Již z názvu knihy Pavla Barši

⁹ BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 9.

¹⁰ BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 10.

¹¹ V tomto ohledu se však nedostávám do rozporu s autory Baršou a Baršovou vzhledem k tomu, že ani oni při svém normativně-teoretickém přístupu vůči přistěhovalectví v rámci první kapitoly jejich práce neodlišují nucené a dobrovolné přistěhovalectví. Viz BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 10.

¹² Reflexivní vztah mezi společností a politikou znázorňuje Müller např. na vztahu občanské společnosti a státu nebo na vztahu identity a politiky. Viz MÜLLER, K. B. (2008). *Evropa a občanská společnost: Projekt evropské identity*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), s. 44-52, 107.

¹³ BARŠA, P. (1999). *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), s. 14.

„Politická teorie multikulturalismu“ zřetelně vyplývá, že „multikulturalismus“ můžeme považovat za určitý teoretický směr v rámci politické vědy. Zároveň je ovšem třeba si uvědomit, že multikulturalismus (popřípadě kulturní pluralita) bývá často pokládán za reálný stav některých společností, které se skládají z několika kulturních skupin obyvatelstva.¹⁴ Převážně odpůrci politiky multikulturalismu pak uvádějí, že multikulturalismus je ideologií.¹⁵

Bez toho, abych se v této práci přikláněl na stranu zastánců či odpůrců multikulturalismu, vycházím z toho, že multikulturalismus je relevantní, byť normativní¹⁶ politickou teorií a v tomto duchu se mu na následujících řádcích také věnuji. Následující výčet otázek poměrně výstižně ukazuje, jakými tématy se zastánci i odpůrci teorie multikulturalismu zabývají.

Měl by být liberální stát slepý k rozdílům mezi kulturními, etnickými, náboženskými či rasovými skupinami obyvatelstva? Měla by být veřejně uznávána či dokonce podporována kulturní diverzita? Měly by kulturní rozdíly ustoupit pouze do sféry soukromí? Skrývá se liberální stát pod pláštěm „falešného univerzalizmu“?¹⁷ Sleduje liberální stát nějaké kolektivní dobro, či ztělesňuje pouze procedurální platformu pro realizaci pestrých „dobr“ jeho občanů? Mohou mezi státem a jeho občany existovat jako zprostředkovatelé veřejně uznávané kulturní komunity, s nimiž občané spojují svou identitu? Existuje rozpor mezi politikou multikulturalismu a platností liberálně-demokratických hodnot individuální svobody, rovnosti a solidarity?¹⁸

Hovoříme-li o multikulturalismu, je často stěžejní dodat, kde o něm mluvíme a v kontextu které národní identity. Z tohoto hlediska je velmi účelné rozlišovat země s přistěhovaleckou identitou (USA, Kanadu a Austrálii) od evropských národních států, občanské národy od národů etnických a státy s modely integrace spíše asimilacionistickými od států s modely spíše pluralistickými.¹⁹ Zatímco v evropském kontextu se o multikulturalismu debatovalo a debatuje spíše ve vazbě na neevropské přistěhovalectví odstartované hospodářským boomem po druhé světové válce,²⁰ v Severní Americe se příslušná tematika objevuje nejen

---

¹⁴ BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 15.

¹⁵ HUNTINGTON, S. P. (2005). *Kam kráčíš, Ameriko: krize americké identity*. Praha: Rybka, s. 29.

¹⁶ BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 15.

¹⁷ K tématu „falešného univerzalizmu“ viz BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 14-19.

¹⁸ Dle Barši jsou základními liberálně-demokratickými principy uznávanými v zásadě napříč politickým spektrem právě individuální svoboda, rovnost a solidarita. Viz BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 15.

¹⁹ Barša vymezuje tři základní evropské integrační modely: francouzský asimilační model, britský pluralistický model (hierarchický kulturní pluralismus) a německou přechodně diferencovanou inkorporaci. Viz BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 10-12.

²⁰ BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 12-13.

v souvislosti s přistěhovanými menšinami, ale také ve vazbě na politiku vůči původnímu obyvatelstvu a sexuálním menšinám.²¹

Přestože se kontexty, ve kterých se pojem multikulturalismus nachází, do takové míry liší, není nemožné se danému tématu věnovat v teoretické obecnosti.²² Některé otázky jsou totiž v souvislosti s multikulturalismem stejné či podobné ve všech kontextech. Vzhledem k tématu této bakalářské práce kladu důraz především na **vazbu mezi multikulturalismem a přistěhovalectvím**. Je zřejmé, že přistěhovalectví jako jeden ze zdrojů kulturní plurality západních demokracií je tématem, jemuž se multikulturalisté věnují. Jiná multikulturalistická témata jako problémy sexuálních menšin, případně rovnosti pohlaví nechávám ovšem stranou.

V souvislosti s debatou o multikulturalismu dále uvedme rozlišení různých teoretických přístupů, které nám nabízí již výše zmiňovaný autor Barša.²³ Ten spojuje téma multikulturalismu s diskusí mezi **liberály a komunitaristy**. Na tomto základě pak vymezuje tři teoretické přístupy k multikulturalismu. Dva z nich, **liberální multikulturalismus** a **multikulturalismus komunitaristů**, zaujímají vstřícné stanovisko vůči politice multikulturalismu a veřejnému zohlednění kulturních rozdílů, zároveň se ovšem zásadně liší ve filosofickém odůvodnění tohoto postoje.²⁴ Třetí přístup, **liberální antimultikulturalismus** (ortodoxní liberalismus), vycházející z podobné filosofické tradice jako liberální multikulturalismus, zaujímá odmítavé stanovisko vůči veřejnému zohledňování kulturních rozdílů s poukazem na nezbytnost etické i kulturní **neutrality liberálního státu**.²⁵

Charlese Taylora zařazuje Barša do kategorie komunitaristů a kritizuje ho za přijetí a udržování „*dilematu mezi individuálními právy a kolektivním dobrem ...*“²⁶ Mezi liberální multikulturalisty je pak mj. zařazen W. Kymlicka, kterému se daří dle Barši z uvedeného dilematu uniknout.²⁷ Jako zástupce ortodoxních liberálů je zmiňován F. Fukuyama.²⁸

Přiblížíme-li si stručně odlišná východiska liberalismu a komunitarismu,²⁹ mohlo by nám to v následujících kapitolách pomoci při interpretaci východisek Ch. Taylora a S. Huntingtona

---

²¹ BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 13.

²² BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 14.

²³ BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 81.

²⁴ BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 81-84.

²⁵ BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 65-70, 76, 81.

²⁶ BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 77.

²⁷ BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 77.

²⁸ BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 77.

²⁹ V této souvislosti je třeba uvést, že debata liberalismu a komunitarismu přesahuje rámec debaty o multikulturalismu.

ve vztahu k tématu přistěhovalectví.³⁰ Liberálové vychází z představy, že společnost je složena z jednotlivých individuí. Každé toto individuum má právo na sledování své vlastní koncepce dobrého života. Tyto koncepce na sebe přirozeně narážejí a musí tak být ve společnosti rozsuzovány na základě určitého pojetí spravedlnosti. Toto pojetí se odvozuje od abstraktní konstrukce přirozenosti člověka, tedy od určitých vlastností, které sdílí člověk jen proto, že je člověkem. Stát by měl být nástrojem k prosazení takovéto formy spravedlnosti a měl by být neutrální ve vztahu k představám jednotlivých lidí, co považují za dobré. Spravedlnost odvozená z univerzální představy lidství je tedy nadřazená jednotlivým dobrům. Stát má bránit právo člověka sledovat své vlastní dobro, aniž by tím bylo narušeno stejné právo jiného člověka. Zjednodušeně řečeno, liberálové se opírají o individualistickou vizi společnosti.

Naproti tomu komunitaristé vycházejí z představy, že každý člověk je determinován svým kulturním kontextem. Není možné vytvořit koncepci abstraktního „já“, které by bylo nezávislé na společenském kontextu, v němž byl člověk socializován. Každá společnost sleduje určitou společnou koncepci dobra, kterou sdílejí i její členové. Člověk bez života ve společnosti, nemůže být člověkem, jehož život by dával smysl. Liberály prosazovaná neutralita státu vůči jednotlivým koncepcím dobrého života je pouhou zástěrkou pro individualistickou a egoistickou představu o přirozenosti člověka. Společnost předchází jednotlivci, nikoliv jednotlivec společnosti. Zjednodušeně řečeno, komunitarismus vyzdvihuje kolektivistickou dimenzi lidského života.

Univerzalizmus a partikularizmus

Výše uvedené rozlišení východisek liberálů a komunitaristů úzce souvisí s dichotomií univerzalizmus - partikularizmus. **Na jedné straně** stojí pojetí abstraktního člověka oproštěného od jeho zájmů a kulturního kontextu. Vzhledem k tomu, že je takové pojetí založeno na určité představě o lidské přirozenosti, má tak **univerzálně** platný přesah. **Každý** člověk má určitá práva, protože je člověkem. **Na druhé straně** můžeme jedince považovat za do té míry předurčeného svou příslušností k určitému společenství, že nalezneme jen velmi obtížně nějaké společné lidské rysy a vlastnosti, které by mohly být platné napříč jednotlivými komunitami. Realitě podle této koncepce odpovídá spíše člověk formující své životní plány v souladu se společnou koncepcí dobra **partikulárního** společenství. Liberální

---

³⁰ V následujících dvou odstavcích vycházím z popisu odlišnosti východisek liberálů a komunitaristů vytvořeného Baršou. Viz BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 65-70.

vidění světa je tak úzce spojeno s přijetím univerzalizmu, komunitaristé naopak vycházejí vstříc partikularismu.³¹

Odstupme nyní poněkud od filosofických zdrojů této dichotomie a stručně si představme související, avšak přesto svébytné vymezení „*normativních alternativ migračních politik*“.³² Zásadním problémem v této souvislosti přitom je vyrovnat se s nutností uplatňování univerzálních zásad liberalismu v rámci partikulárního společenství národního státu.³³

Univerzalizmus je pevně spojen s individualismem. Klade důraz na člověka jakožto příslušníka lidského druhu, tedy na přirozené společné charakteristiky všech lidí, které implikují existenci určitých lidských práv náležících každému člověku. Naproti tomu partikularistický kolektivismus klade důraz na sledování společného dobra a účelů národa. Jeho prioritou je tak obhajoba dobra svých vlastních občanů. Až posléze přicházejí na řadu zájmy ostatních lidských bytostí.³⁴

Z těchto dvou různých pozic pak vyplývá i postoj jejich zastánců vůči přistěhovalectví, respektive přistěhovačské politice. Univerzalisté podporují otevřené hranice a jsou ochotni přijmout přistěhovalce mezi sebe.³⁵ „*Převaha druhého principu vede k uzavření hranic státu a k rezervaci jeho území, zdrojů a institucí pro příslušníky vlastního národa.*“³⁶ Na základě příslušné dichotomie pak můžeme vytvořit osu, na níž se nachází různé filosofické pozice v různé vzdálenosti od univerzalistického či partikularistického extrému. Nejvýraznějšími univerzalisty jsou „libertariáni“, následováni „liberály“, blíže k partikularismu se již nacházejí „komunitaristé“³⁷ a nejčistší partikularisty nalezneme mezi „realisty“.³⁸

Zatímco libertariáni nevidí důvod pro omezení přistěhovalectví, pokud to neohrožuje jejich vlastnická práva,³⁹ liberalismus pokládá větší důraz na roli státu a na institut občanství. Upřednostňuje zájmy a práva občanů před zájmy a právy cizinců, avšak jen do chvíle, než jsou práva občanů zajištěna. Zároveň respektuje základní lidská práva cizinců, a podporuje tak povinnost přijímat uprchlíky postrádající taková práva.⁴⁰ Naproti tomu komunitarismus

---

³¹ Viz BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 70.

³² BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 19-30.

³³ BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 74-75.

³⁴ Zpracováno na základě textu Barši a Baršové. Viz BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 20.

³⁵ BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 20.

³⁶ BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 20.

³⁷ Zde se jedná o komunitaristy národní, nikoliv multikulturalistické. Viz BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 24.

³⁸ BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 21-25.

³⁹ BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 21.

⁴⁰ BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 21-23.

dává státu právo zabránit přistěhovalectví vždy, pouze s výjimkou skutečně mimořádně závažných situací (útěk před válkou, hladomorem, přírodní katastrofou).⁴¹ Realismus pak do té míry hájí řád a bezpečnost státu, že nemusí respektovat žádné „obecné zásady lidskosti“.⁴²

Na závěr této podkapitoly považuji za vhodné uvést, že i tato kategorizace může být velice prospěšná v identifikaci rozdílů mezi teoretickými východisky S. Huntingtona a Ch. Taylora v souvislosti s tématem přistěhovalectví a kulturní plurality v západních demokraciích.

Identita

Výše uvedené koncepce mají nespornou vazbu na představy o charakteru lidského života. Dostáváme se tak k tématu identity jako jedné z možností, jak vyjádřit lidskou individualitu i vztah člověka ke kolektivu. Chceme-li zkoumat, zda a jakým způsobem je možné integrovat přistěhovalce do západní společnosti, nelze se vyhnout otázce, jak tento jedinec vnímá sám sebe i své okolí. Stejně tak je třeba reflektovat, jak vnímají sami sebe i své okolí příslušníci dané společnosti.

Problematika identity je multidisciplinární a komplexní. Samotný pojem „identita“ není bezproblémový a bývá kritizován za svou nejednoznačnost. Vzhledem k tomu, že definování různých pojmů je samo o sobě problematické, uvedme si zde pouze několik klíčových charakteristik, jež jsou s konceptem identity spojeny.

Pojem identita „úzce souvisí se snahou člověka nějakým způsobem nalézt a definovat sebe sama.“⁴³ Můžeme rozlišovat mezi identitou osobní a kolektivní.⁴⁴ Přestože i toto vymezení bývá označováno za sporné,⁴⁵ pomáhá nám uvědomit si důležitou vazbu jedince a společnosti při tvorbě identit. Člověk totiž není schopen jednoduše určit svou identitu, definovat sebe sama, bez zasazení v určitém sociálním kontextu.⁴⁶ Při tvorbě vlastní identity si budujeme „vědomí ‚přináležitosti‘ a ‚vzájemnosti‘“ vůči lidem a věcem v našem okolí.⁴⁷ Prostřednictvím procesů inkuze (zahrnutí) a exkluze (vyločení) se vytvářejí obrysy naší

---

⁴¹ BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 24.

⁴² BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 24-25.

⁴³ KNÝ, Daniel. *Evropská identita a „Evropská ústavní smlouva“: referendum ve Španělsku a ve Francii*. Praha: Vysoká škola ekonomická. Fakulta mezinárodních vztahů. Katedra politologie, 2010, s. 7.

⁴⁴ MÜLLER, K. B. (2008). *cit. d.*, s. 93.; ŠINDLÁŘOVÁ, J. (2002). Otázky regionální identity. *Agricultural Economics*. Vol. 48, no. 6, s. 263.

⁴⁵ Poukazuje na to MÜLLER, K. B. (2008). *cit. d.*, s. 94.

⁴⁶ MÜLLER, K. B. (2008). *cit. d.*, s. 95.

⁴⁷ KNÝ, D. (2010), *cit. d.*, s. 7.

kolektivní identity (mj. regionální, národní, evropské) a vzniká tak hranice mezi „námi“ a „těmi druhými“ na základě určité charakteristické odlišnosti.⁴⁸

Znamená-li vlastní odlišnost zároveň i nepřátelství vůči druhému, pak můžeme hovořit o negativní identitě.⁴⁹ Alternativu pak tvoří identita pozitivní. Ta je tvořena na základě principu kompetence ve výrobních, sociálních a osobních vztazích,⁵⁰ na míře naší zakotvenosti „ve specifickém sociálním prostředí“ (vědomí naší sociální integrity)⁵¹ a na základě principu lidské vzájemnosti, či jinak principu uznání.⁵²

S rozdělením na tyto dva druhy identity pak úzce souvisí téma komplementarity identit. Jsou-li identity komplementární, pak si nepřekáží, spíše se doplňují. Takového vztahu lze v zásadě dosáhnout jen mezi pozitivními identitami. Naopak negativní identity se nacházejí ve vztahu výlučném, neslučitelném, diskriminačním a nekomplementárním.⁵³ Při zkoumání vztahu některých druhů identit lze přijmou tezi, že silná identita na určité úrovni nemusí nutně znamenat slabou identitu na úrovni jiné. Právě naopak, obě mohou být slabé či obě silné.⁵⁴

Hovoříme-li o kolektivní identitě, nesmíme opomenout rozdílný pohled konstruktivistů a primordialistů (esencialistů) na tento koncept. Zatímco konstruktivisté považují identitu za sociální konstrukt a dávají tak prostor jednotlivci (ne)ztotožnit se s ní, dle primordialistů je kolektivní identita nezměnitelná a dána jednotlivci už od narození.⁵⁵

Dále v souvislosti s debatou o identitě zmiňme rozlišení mezi etnickým (kulturním) a občanským (politickým) pojetím národa. Zatímco etnický (kulturní) národ je založen především na „pokrevní příbuznosti k etnické skupině“⁵⁶, společném jazyce, historii a kultuře, občanský (politický) národ se váže spíše ke svému teritoriu, institutu občanství a politickým

---

⁴⁸ KNÝ, D. (2010), *cit. d.*, s. 8-9.

⁴⁹ MÜLLER, K. B. (2008). *cit. d.*, s.

⁵⁰ Mezi formy takových kompetencí patří mj. bohatství, moc, vliv, prestiž, přátelství, láska. Viz MÜLLER, K. B. (2008). *cit. d.*, s. 97.

⁵¹ MÜLLER, K. B. (2008). *cit. d.*, s. 97.

⁵² Princip uznání může být charakterizován jako odstranění stereotypních předpokladů spojených s určitými sociálně přisuzovanými identitami (genderovými, etnickými, třídními). Uvedený koncept negativní a pozitivní identity byl vytvořen na základě Eriksonova konceptu doplněného Hooverem, viz MÜLLER, K. B. (2008). *cit. d.*, s. 97.

⁵³ KNÝ, D. (2010), *cit. d.*, s. 11.

⁵⁴ Tento jev lze zpozorovat např. ve vztahu evropské identity s některými identitami národními. KNÝ, D. (2010), *cit. d.*, s. 12.

⁵⁵ MÜLLER, K. B. (2008). *cit. d.*, s. 95, 113.

⁵⁶ BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 31.

institucím.⁵⁷ „I když zpochybněná, přece existuje představa, že občanský národ má blíže k tolerantnímu přístupu vůči ‚těm druhým‘ a k jejich začlenění do příslušné komunity.“⁵⁸

„Západ“

Zkoumání v úvodu formulované hypotézy je omezeno na západní demokratické společnosti. Nicméně pojmy „Západ“, „demokracie“ i „společnost“ jsou problematickými a jejich objasnění jde jistě nad rámec této bakalářské práce. Pokusme se tedy pouze v hrubých rysech načrtnout, o které společnosti by se mohlo jednat.

Nejen Samuel Huntington, ale celá řada dalších autorů používají pojem „Západ“ a adjektivum „západní“ zcela běžně. Jeho vymezení však není jednoduchým problémem. Huntington byl za svůj přístup k pojmu „Západ“, ve smyslu „západní civilizace“, a uvedení některých charakteristik typických pro tuto civilizaci (mj. západní křesťanství)⁵⁹ terčem kritiky jiných autorů.⁶⁰ Jako alternativní výraz, který přece jen lépe odráží geografickou polohu většiny západních států, Huntington nabízí „euroamerickou“ či „severoatlantickou“ civilizaci.⁶¹

Vzhledem k teoretickému uchopení této bakalářské práce zde není třeba uvádět dlouhý seznam států, v nichž bychom patrně západní demokratickou společnost našli. Připusťme však, že mezi nimi nalezneme **většinu států evropských, USA, Kanadu a Austrálii**. Dále je důležité vyzdvihnout, že pojmem „Západ“ je v této práci myšlen **civilizační okruh**, jenž je založen na určitých společných **hodnotách**, aniž bych zde vymezoval, o které konkrétní hodnoty se jedná.⁶²

---

⁵⁷ VLACHOVÁ, K.; ŘEHÁKOVÁ, B. (2004). Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě. *Sociologický časopis*. Vol. 40, č. 4, s. 502.; BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 31.

⁵⁸ KNÝ, D. (2010), *cit. d.*, s. 13.

⁵⁹ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 68. Pro Huntingtonův výčet těchto charakteristik viz také podkapitulu 2.1. této bakalářské práce.

⁶⁰ Např. MENDEL, M. (2002). Sřet civilizací ve světle vědy. In SCHREIBEROVÁ, J.; KOPECKÝ, M. (eds.). *Sřet civilizací? Žhavé sondy deseti autorů: Dominance Západu, nebo dialog světových kultur*. Praha: Evropský literární klub, s. 34-35.

⁶¹ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 40.

⁶² Pro zajímavé vymezení hodnot západního civilizačního okruhu viz např. LEHMANNOVÁ, Z. et al. (2000). *Kulturní pluralita v současném světě*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, s. 7-52.

1.2. Přistěhovalectví perspektivou S. Huntingtona a Ch. Taylora

Vysvětlovanou proměnnou hypotézy této práce je odlišný pohled S. Huntingtona a Ch. Taylora na roli přistěhovalectví v západních demokraciích. Detailnější rozbor, v čem jsou vlastně tyto pohledy odlišné, tvoří náplň této podkapitoly.

Ve veřejné sféře často diskutovaným a bohatě mediálně pokrytým tématem je problematika kvantitativního i kvalitativního omezení imigrace státem. V této souvislosti mnoho explicitních výroků od obou autorů nenalezneme. To však neznamená, že by se Huntington a Taylor nevěnovali roli přistěhovalectví v rámci západních demokracií a že by v tomto smyslu nemohli zastávat výrazně odlišné pozice. Jak již bylo uvedeno výše, zahrnuje totiž tato problematika nejen roli imigrace a imigrační politiky, ale i integraci a s ní související politiky. Navíc, je třeba k dílům obou autorů přistupovat s ohledem na kontext. Můžeme tak nalézt významné implicitní závěry týkající se tématu.

Z kontextu dvou děl Samuela Huntingtona „Kam kráčíš, Ameriko?“⁶³ a „Střet civilizací“⁶⁴ zřetelně vyplývá jeho skeptický pohled na roli současného přistěhovalectví⁶⁵ v rámci západních demokracií. Výrazný důraz, především v případě Spojených států, klade na nutnost procesu asimilace přistěhovalců.⁶⁶ Zároveň však v tomto případě ukazuje, že faktory usnadňující takovou asimilaci oproti minulosti výrazně slábnou.⁶⁷ Minulou úspěšnost procesu přistěhovalectví do USA přitom připisuje právě výrazné asimilaci přistěhovalců.⁶⁸ Údajně vysoký počet přistěhovalců do USA⁶⁹ pak Huntington spojuje především s negativy a problémy, spíše než s možnými pozitivy, i když i ta jsou zmíněna.⁷⁰ Vedle toho Huntington upozorňuje na rozdílnou „kvalitu“ nových přistěhovalců mířících do USA, především, co se jejich motivů týče.⁷¹

Skeptický názor Samuela Huntingtona na přistěhovalectví do západních demokratických států lze doložit na základě několika charakteristik, kterými se vyznačuje jeho argumentace uvedená ve výše jmenovaných zdrojích.

---

⁶³ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 184-225.

⁶⁴ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 233-244.

⁶⁵ Za současné přistěhovalce považuje Huntington v případě USA ty, kteří imigrovali po roce 1965. Co se týče Evropy, neuvádí Huntington konkrétní rok a poslední migrační vlnu popisuje jako záležitost konce 20. století. Viz HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 191, 202; HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 233.

⁶⁶ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 188-190.

⁶⁷ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 192-205.

⁶⁸ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 188-190.

⁶⁹ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 202.

⁷⁰ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 186.

⁷¹ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 195-196.

Za prvé, v rámci těchto textů naprosto dominuje výčet obav, hrozeb a negativ spojených se současnou vlnou imigrace nad výčet pozitiv. Huntington mimo jiné zdůrazňuje rostoucí negativismus jak obyvatel evropských států, tak Spojených států vůči imigraci.⁷² Ukazuje, jak tento negativismus působí na politické elity a politiku západních států⁷³ a cituje výroky významných představitelů Francie (např. Jacqua Chiraca) typu „*imigrace musí být naprosto zastavena*“.⁷⁴ Huntington varuje před posilováním extrémně pravicových, protipřistěhovaleckých stran.⁷⁵ Dále pokládá otázky v podobném duchu jako: „*Dokáží Evropa a Spojené státy odolat imigrační vlně?*“⁷⁶ Mezi jeho výroky nalezneme, že „*hrozbu ‚poislámštění Evropy‘ vystřídá hrozba jejího ‚poafričtění’*“.⁷⁷ V neposlední řadě pak v souvislosti s přistěhovalectvím tvrdí, že jde o to „*zda se z Evropy a Ameriky stanou rozštěpené společnosti tvořené dvěma odlišnými a ponejvíce i oddělenými komunitami ze dvou odlišných civilizací...*“⁷⁸ Dodává, že takovému vývoji se lze vyhnout „*jenom tehdy, budou-li evropské vlády i veřejnost připraveny nést náklady spojené s omezením imigrace.*“⁷⁹

Za druhé, především v případě USA, nicméně také Evropy⁸⁰ Huntington doporučuje **asimilaci**, dokonce **kulturní asimilaci** přistěhovalců, pokud se tyto západní společnosti nechtějí stát „rozštěpenými“.⁸¹ V souvislosti s USA i Evropou Huntington mj. tvrdí: „*Politika přistěhovalectví bez asimilace podněcuje protipřistěhovalecké nálady a zpravidla není dlouhodobě udržitelná.*“⁸² Konkrétně k otázce přistěhovalectví ve Spojených státech pak dále uvádí: „*Historicky ... byla asimilace, a zejména kulturní asimilace, úspěšným, ne-li vůbec nejúspěšnějším americkým projektem.*“⁸³ Zatímco evropské země o asimilaci přistěhovalců dle Huntingtona ani příliš neusilují a muslimští přistěhovalci o ni možná nestojí, v případě USA dřívější faktory napomáhající asimilaci tamních přistěhovalců „*ztratily ... zcela platnost nebo byly vážně oslabeny.*“⁸⁴ Kromě toho, že Huntington považuje úspěšnou asimilaci za významnou součást procesu přistěhovalectví, zároveň popisuje nepřímou závislost mezi

⁷² HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 239.

⁷³ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 236-240.

⁷⁴ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 237.

⁷⁵ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 236-237.

⁷⁶ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 240.

⁷⁷ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 241.

⁷⁸ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 241.

⁷⁹ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 241.

⁸⁰ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 241, 371.

⁸¹ Pojem „rozštěpená země“ je Huntingtonův termín, který používá pro země, které jsou hluboce kulturně rozděleny a „*kde vedle sebe žijí velké skupiny náležející k různým civilizacím.*“ Takové země spojuje Huntington se zvýšeným rizikem rozpadu či občanské války. Viz HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 155-156.

⁸² HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 188.

⁸³ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 189.

⁸⁴ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 191.

počtem přistěhovalců a úspěšností asimilace.⁸⁵ V minulosti totiž byla asimilace přistěhovalců úspěšná také proto, že jejich příliv do USA byl „diskontinuitní“. Byl tak vytvořen časový prostor mezi jednotlivými přistěhovaleckými vlnami, kdy mohlo dojít k asimilaci imigrantů. S poslední přistěhovaleckou vlnou však „*Spojené státy ... čelí historicky zcela nové situaci: trvale vysoké úrovni přistěhovalectví.*“⁸⁶ Lze tedy očekávat, že asimilace z tohoto hlediska bude probíhat pomaleji a ne tak úspěšně.⁸⁷ Huntington tak implicitně volá po omezení přílivu přistěhovalců.

Za třetí, mezi faktory, které napomáhaly úspěšné asimilaci přistěhovalců do americké společnosti, patřila relativní kulturní a sociální blízkost zemí jejich původu ve srovnání s USA.⁸⁸ V současné době však přistěhovalci pocházejí z **kulturně vzdálenějších oblastí**, což jejich asimilaci komplikuje a zdržuje. Huntington v této souvislosti vyzdvihuje především problémy při asimilaci **hispánského** a **muslimského** obyvatelstva.⁸⁹ Zatímco v případě hispánského obyvatelstva konstatuje Huntington možnost pomalejšího tempa asimilace, u muslimů vyjadřuje pochybnost, zda lze vůbec americké zkušenosti s asimilací použít.⁹⁰ Na problémy především s muslimskými přistěhovalci poukazuje také v souvislosti s evropskými státy.⁹¹

Za čtvrté, za součást v minulosti úspěšné asimilace přistěhovalců v USA považuje Huntington **přijetí kultury** a identity hostitelské země, tedy **amerikanizaci**.⁹² Zároveň však zdůrazňuje, že asimilace v současné době v USA už amerikanizací často není,⁹³ přičemž tuto skutečnost spojuje s řadou negativních dopadů.⁹⁴ V souvislosti s ústupem procesu amerikanizace do pozadí poukazuje na nedostatečné znalosti angličtiny mezi imigranty⁹⁵ a jejich ztotožňování s jinými identitami než s americkou národní.⁹⁶

Za páté, Huntington poukazuje na rostoucí počet imigrantů, kteří přijímají **dvojí občanství** (tedy země původu i USA), pociťují **dvojí identitu** a vykazují také dvojí loajalitu.⁹⁷ Tento

---

⁸⁵ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 200-202.

⁸⁶ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 202.

⁸⁷ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 202.

⁸⁸ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 190-191.

⁸⁹ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 193-195.

⁹⁰ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 194-195.

⁹¹ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 243.

⁹² HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 191, 197, 205.

⁹³ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 205.

⁹⁴ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 206-209.

⁹⁵ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 206.

⁹⁶ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 207-209.

⁹⁷ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 212, 213, 217.

trend pak Huntington opět spojuje s negativními projevy a ukazuje jeho vazbu na americký politický život. Huntingtonovu skepsi mimo jiné dokládá jeho tvrzení: „...*praxe dvojího občanství slouží jak zájmům nositelů dvojí identity, tak zájmům zemí, z nichž tito jedinci pocházejí. Zda slouží rovněž zájmům Spojených států, je nanejvýše nejisté.*“⁹⁸ Vazbu problému dvojího občanství k politickému systému pak Huntington ukazuje na příkladu nemožnosti dostatečné participace občanů na životě obou politických komunit.⁹⁹ Pozornost těchto občanů musí být nutně roztržena a participace tak nemůže být stoprocentní. Navíc se dle Huntingtona v přístupu držitelů dvojího občanství a dvojí identity „*zračí absence věrnosti a oddanosti.*“¹⁰⁰ Huntington v této souvislosti dokonce přirovnává příslušnost jednotlivce k církvi či náboženství s jeho příslušností k politickému, ekonomickému a společenskému systému. Věrnost člověka jedinému náboženství je dle Huntingtona analogická věrnosti jedinému státnímu občanství.¹⁰¹ Na poněkud praktičtější rovině pak Huntington ukazuje, že finanční prostředky posílané přistěhovalci zpět do země jejich původu nejsou takto investovány v USA¹⁰² nebo že zahraniční vlády se skrze tyto držitele dvojího občanství snaží „*intervenovat do amerického politického života*“.¹⁰³

Zároveň Huntington poukazuje na zajímavý fenomén, kdy se prostřednictvím různých kulturních a etnických diaspor¹⁰⁴ přenášejí konflikty z mezinárodní úrovně do vnitrostátních politických procesů, mezi nimiž nalezneme volby kongresmanů.¹⁰⁵ Podpora příslušných diaspor je totiž v podmínkách volebního systému do Kongresu často klíčovou a může sehrát roli tzv. „jazýčku na vahách“.¹⁰⁶ Přitom je třeba zdůraznit, že důležitá je podpora prostřednictvím dodání aktivistů a podpora finanční.¹⁰⁷ Huntington uvádí několik případů kandidátů, kteří údajně byli či nebyli zvoleni díky aktivitě diaspor, přičemž důvodem k tomu byly často přístupy kandidátů k některým otázkám mezinárodních vztahů jako izraelsko-palestinský konflikt nebo podpora spolupráce USA s Pákistánem či Tureckem.¹⁰⁸ Mimo to

---

⁹⁸ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 215.

⁹⁹ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 217.

¹⁰⁰ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 217.

¹⁰¹ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 218.

¹⁰² HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 218.

¹⁰³ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 213.

¹⁰⁴ Huntington odlišuje držitele dvojí identity od příslušníků diaspor. Ti totiž disponují pouze jedinou, transnacionální identitou, etnický a kulturně podmíněnou a získanou v jejich původní vlasti. Viz HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 280-281.

¹⁰⁵ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 293.

¹⁰⁶ Implicitně obsaženo v HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 289.

¹⁰⁷ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 293.

¹⁰⁸ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 293.

poukazuje Huntington na možnost zahraničních vlád využít příslušníky svých diaspor v USA ke špionážní činnosti či lobbistickým aktivitám.¹⁰⁹

Charles Taylor se problematice přistěhovalectví věnuje poněkud méně než Samuel Huntington a vyzdvihuje odlišné aspekty spojené s tímto procesem. Spíše než na imigraci se soustředí na integraci přistěhovalců a její podmínky v západních společnostech. Nevyjadřuje se tak k otázce kvantitativních omezení přistěhovalectví státem, přičemž ani implicitní závěry ohledně tohoto tématu nelze v jeho tvorbě nalézt. Jako náznak můžeme vnímat pouze jeho poměrně vstřícná vyjádření vůči imigrantům. Chce totiž „*podat ruku lidem, kteří k nám přicházejí z jiných zemí...*“¹¹⁰ a ujisti se, že „*imigranti mají reálnou šanci se integrovat*“.¹¹¹

Taylor považuje přistěhovalectví a z něj vyplývající kulturní rozmanitost hostitelských společností za realitu¹¹² a **nesnaží** se dávat doporučení, jak se prostřednictvím restriktivní přistěhovalecké politiky této realitě vyhnout, nebo ji změnit. Názorně tento Taylorův postoj vyjadřují následující slova: „*Existují různé kultury a my s nimi musíme společně žít, jak ve světovém měřítku, tak i v každé jednotlivé společnosti.*“¹¹³ Taylor označuje všechny společnosti za „*stále multikulturnější a zároveň poréznější.*“¹¹⁴ Poréznost společností vysvětluje tak, „*že jsou [tyto společnosti] otevřenější mnohonárodní migraci; [a] čím dál víc jejich členů žije v diaspoře, jejíž centrum je někde jinde.*“¹¹⁵ To ovšem neznamená, že by se Taylor nevěnoval důsledkům, jež z dané situace pro západní demokracie plynou. Celkově vzato lze říci, že je jeho kritika zaměřena spíše na neduhy západních společností a některých forem myšlení, které v těchto společnostech nalézají podporu. Nese se tak spíše v duchu „*vnitřního criticismu*“¹¹⁶, který je zaměřen na společenství, jehož je daný kritik součástí, jehož specifčnost zároveň oceňuje a usiluje o jeho rozkvět. Vnitřní criticismus tak neznamená nepřátelský postoj vůči vlastní komunitě.¹¹⁷

---

¹⁰⁹ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 290, 292.

¹¹⁰ TAYLOR, Ch. Solidarita v pluralitním věku. *PROJECT SYNDICATE: A WORLD OF IDEAS* [online]. 2010 [cit. 2011-05-01]. Dostupný z WWW <<http://www.project-syndicate.org/commentary/ctaylor5/Czech>>.

¹¹¹ TAYLOR, Ch.; KUIPERS, R. Accommodation, Islamophobia, and the Politics of Mobilization: An Interview with Charles Taylor (Part Three of Three). *The Other Journal* [online]. 2008 [cit. 2011-05-01]. Dostupný z WWW <<http://theotherjournal.com/2008/10/09/accommodation-islamophobia-and-the-politics-of-mobilization-an-interview-with-charles-taylor-part-three-of-three/>>.

¹¹² Implicitně v: TAYLOR, Ch. (2010). *Solidarita v pluralitním věku.*; TAYLOR, Ch. (1989). *The Rushdie Controversy. Public.* Vol. 2, no. 1, s. 121.

¹¹³ TAYLOR, Ch. (2001b). *Zkoumání politiky uznání: Multikulturalismus.* Praha: Epoque, s. 90.

¹¹⁴ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 80.

¹¹⁵ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 81.

¹¹⁶ V původním anglickém znění: „internal criticism“.

¹¹⁷ Taylor se sice otevřeně nehlásí ke kategorii „vnitřních kritiků“ („internal critics“), popisuje však jejich roli v rámci jednotlivých společností a obecně působení těchto kritiků považuje za velmi prospěšné. Budeme-li

Pro doložení a přiblížení Taylorova **spíše smířlivého přístupu vůči přistěhovalcům** a **spíše kritického postoje vůči západním společnostem** uvedme několik tezí a výroků, které jsou obsaženy v jeho tvorbě, případně v rozhovorech, které poskytl některým níže uvedeným periodikům.

Za prvé, Taylor klade důraz **na integraci** přistěhovalců, za jejíž důležitou součást považuje schopnost ovládat jazyk hostitelské země a získání zaměstnání.¹¹⁸ Pokud však integrace přistěhovalců vážne, nelze za to vinit multikulturalismus, protože zde působí řada dalších faktorů, např. problém vysoké míry nezaměstnanosti v některých evropských zemích.¹¹⁹ V této souvislosti se Taylor zmiňuje o situaci francouzských předměstí, kdy výbušnou situaci připisuje pocitu diskriminace mezi přistěhovalci, spíše než jejich neochotě se integrovat.¹²⁰ Podle Taylora jsou přistěhovalcům kladeny v jejich integraci do společnosti různé překážky. Jedná se kromě jiného o neuznávání jejich vzdělání a profesní kvalifikace ze zemí jejich původu.¹²¹ Zmiňuje-li Taylor pojem integrace přistěhovalců, pak ji ovšem nespojuje s nutností převzít kulturu většinové, hostitelské společnosti. Naopak, oceňuje kulturní rozmanitost společnosti.¹²²

Taylorův zájem o problematiku integrace se velmi výrazně ukazuje na jeho účasti v tzv. „Bouchard-Taylorově Komisi“,¹²³ jež se, na základě mandátu quebecké vlády, zabývala praxí přizpůsobování kulturních rozdílů v quebecké společnosti.¹²⁴ Zpráva, která byla vytvořena na základě činnosti této komise, dává určitá doporučení ohledně integrace etnokulturních skupin a vychází z určitého normativního základu, který můžeme považovat za vyjádření Taylorova (a Bouchardova) postoje k dané problematice.¹²⁵ Lze jednoznačně říci, že tato zpráva odmítá koncept asimilace menšin do většinové kultury. Za vhodný pak považuje model „interkulturalismu“ jako určité střední cesty právě mezi asimilacionismem a

---

pozorně studovat Taylorův přístup mj. k otázce multikulturalismu, zjistíme, že se ujímá právě takové role „vnitřního kritika“ západních společností. Viz GAONKAR, P.; TAYLOR, Ch. (2006). Block Thinking and Internal Criticism. *Public*. Vol. 18, no. 3, s. 454-455.

¹¹⁸ ROGERS, B. Charles Taylor interviewed. *Prospect* [online]. 2008. Iss. 143 [cit. 2011-05-01]. Dostupný z WWW <<http://www.prospectmagazine.co.uk/2008/02/charles-taylor-philosopher-interview/>>.

¹¹⁹ ROGERS, B. Charles Taylor interviewed. *Prospect* [online]. 2008. Iss. 143 [cit. 2011-05-01].

¹²⁰ ROGERS, B. Charles Taylor interviewed. *Prospect* [online]. 2008. Iss. 143 [cit. 2011-05-01].

¹²¹ TAYLOR, Ch., KUIPERS, R. (2008). Accommodation, Islamophobia, and the Politics of Mobilization: An Interview with Charles Taylor (Part Three of Three).

¹²² TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 90.

¹²³ Oficiální název této komise zněl „Consultation Commission on Accommodation Practices Related to Cultural Differences“. Gerard Bouchard spolu s Charlesem Taylorem byli předsedy této komise. Viz TREMBLAY, L. B. The Bouchard-Taylor Report on Cultural and Religious Accommodation: Multiculturalism by any Other Name?. *LAW Working Papers*[online]. 2009. Iss. 18. [cit. 2011-05-01]. Dostupný z WWW <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/12971/LAW_2009_18.pdf?sequence=2>.

¹²⁴ TREMBLAY, L. B. (2009). *cit. d.*, s. 1.

¹²⁵ TREMBLAY, L. B. (2009). *cit. d.*, s. 26.

multikulturalismem. Interkulturalismus klade důraz na „*etnokulturní interakce v duchu vzájemného respektu*“.¹²⁶ Usiluje tak o sblížení jednotlivých kulturních skupin a intenzivní komunikaci mezi nimi, nikoliv o jejich asimilaci do kultury většinové. Tremblay však ukazuje ve svém článku, že na základě řady společných charakteristik multikulturalismu a interkulturalismu lze interkulturalismus považovat spíše za variantu než alternativu multikulturalismu.¹²⁷

Za druhé, Taylor kritizuje západní společnosti za „hysterické“ reakce vůči požadavkům muslimských komunit a uvádí několik příkladů, kdy se tato „**islamofobie**“ projevila.¹²⁸ Jednalo se kromě jiného o kanadskou diskusi ohledně návrhu legislativně prodloužit možnost řešení rodinných sporů jako rozvody, opatrovnictví či dědictví prostřednictvím smířčích řízení založených na náboženské víře. Na tento záměr reagovali muslimové snahou založit rozhodčí komise, kde by byly uvedené spory rozhodovány podle práva šaría. Taylor přitom nekritizoval ani tak obsah jako spíše formu diskuse ohledně uvedeného požadavku, kdy se podle něj jasně projevila islamofobie.

V souvislosti s diskusí o požadavcích muslimských žaček, aby mohly ve francouzských školách nosit šátky jako výraz jejich tradic a náboženství, upozorňuje Taylor na nevěcnost a iracionalitu v rámci této diskuse. Takový požadavek je totiž podle něj, bez ohledu na různorodé motivace těchto muslimek, nahlížen společností jako součást „*většího a zlověstnějšího balíčku*“¹²⁹ nároků muslimské přistěhovalecké komunity. Tato představa se pak spojuje s mediálně zprostředkovanými událostmi v Nigérii či Saudské Arábii.¹³⁰ Taylor však tvrdí, že tento pohled je pouze ukázkou tzv. „**blokového myšlení**“, které kritizuje.¹³¹ Poukazuje především na neschopnost blokového myšlení zohlednit rozdíly a pluralitu uvnitř menšinových komunit, např. komunity muslimské.¹³²

Na tomto místě se dostáváme k přímé konfrontaci mezi Charlesem Taylorem a Samuelem Huntingtonem, když Taylor uvádí: „*Představitelé blokového myšlení jsou nejlepšími rekruty pro teorii ‚střetu civilizací‘ Samuela Huntingtona a pro její doprovodné scénáře. Co je horší, jednání, které vyplývá z blokového myšlení, nás posouvá na okraj, blížeji k tomuto*

¹²⁶ V původním, anglickém znění: „*ethnocultural interactions in a spirit of respect for differences*“. Viz TREMBLAY, L. B. (2009). *cit. d.*, s. 4.

¹²⁷ TREMBLAY, L. B. (2009). *cit. d.*, s. 26.

¹²⁸ Sám Taylor hovoří o „hysterické islamofobii“, viz TAYLOR, Ch., KUIPERS, R. (2008). Accommodation, Islamophobia, and the Politics of Mobilization: An Interview with Charles Taylor (Part Three of Three).

¹²⁹ GAONKAR, P.; TAYLOR, Ch. (2006). *cit. d.*, s. 453.

¹³⁰ GAONKAR, P.; TAYLOR, Ch. (2006). *cit. d.*, s. 453.

¹³¹ V anglickém originálu „block thinking“. Viz GAONKAR, P.; TAYLOR, Ch. (2006). *cit. d.*, s. 453.

¹³² GAONKAR, P.; TAYLOR, Ch. (2006). *cit. d.*, s. 454.

*druhu děsivého scénáře.*¹³³ Je hodné pozornosti nejen to, že téma přistěhovalectví nás dovedlo až k Huntingtonovým úvahám o střetu civilizací, ale i to, že Taylor poukazuje na vazbu mezi kritizovanými představiteli blokového myšlení a Samuelem Huntingtonem, přičemž tito představitelé mohou dle Taylora dokonce přispět k naplňování Huntingtonova střetu civilizací. Taylor argumentuje, že muslimská kultura nemusí být tak koherentní a přístup muslimů k náboženství tak jednotný, jak se snaží naznačovat představitelé blokového myšlení. V této souvislosti uvádí: „*Blokové myšlení slučuje rozmanitou realitu do prosté, nerozlučitelné jednoty.*“¹³⁴

Za třetí, schopnost soužití s přistěhovalci v jedné společnosti Taylor spojuje s hodnotami, které jsou v dané společnosti zakotveny. V této souvislosti poukazuje na nezbytnou přítomnost **solidarity** demokratické společnosti.¹³⁵ Uznává, že tato hodnota se nápadně lépe rozvíjí v etnicky homogenních státech. Zároveň však dodává: „*Úkolem dneška je udržet tento pocit intenzivní solidarity i ve stále rozmanitějších populacích.*“¹³⁶ Splnění tohoto úkolu zjevně považuje za možné, i když složité především vzhledem k „*sílícímu individualismu*“ v řadě demokratických společností. Taylor zřetelně žádá vytvoření „*silné politické etiky solidarity, která bude vědomě založená na přítomnosti a uznávání velmi odlišných stanovisek.*“¹³⁷

Zároveň při tomto dialogu kultur v rámci západních společností Taylor zdůrazňuje potřebu **otevřenosti, upřímnosti**¹³⁸ a na příkladu Rushdieho aféry poukazuje na nutnost **porozumění**.¹³⁹ Není možné vzdát se základní demokratické hodnoty svobody slova,¹⁴⁰ zároveň je však nutné si uvědomit, že pro život některých z nás (např. muslimů) může náboženství zaujímat mnohem důležitější místo, než jaké mu přísluší v sekularizovaných západních demokratických společnostech.¹⁴¹

---

¹³³ V anglickém originálu: „*Block thinkers are prime recruits for Samuel Huntington's theory of the 'clash of civilizations' and its attendant scenarios. What's worse, the actions that result from block thinking tend to edge us closer to this very sort of nightmare scenario.*“ Viz GAONKAR, P.; TAYLOR, Ch. (2006). *cit. d.*, s. 454.

¹³⁴ V anglickém originálu: „*Block thinking fuses a varied reality into a single indissoluble unity.*“ Viz GAONKAR, P.; TAYLOR, Ch. (2006). *cit. d.*, s. 454.

¹³⁵ TAYLOR, Ch. (2010). *Solidarita v pluralitním věku.*

¹³⁶ TAYLOR, Ch. (2010). *Solidarita v pluralitním věku.*

¹³⁷ TAYLOR, Ch. (2010). *Solidarita v pluralitním věku.*

¹³⁸ TAYLOR, Ch. (2010). *Solidarita v pluralitním věku.*

¹³⁹ TAYLOR, Ch. (1989). *cit. d.*, s. 122.

¹⁴⁰ TAYLOR, Ch. (1989). *cit. d.*, s. 118.

¹⁴¹ TAYLOR, Ch. (1989). *cit. d.*, s. 120-121.

Na základě výše uvedených argumentů můžeme konstatovat, že přístup Samuela Huntingtona a Charlese Taylora vůči problematice přistěhovalců v západních demokraciích se do značné míry liší.

Zatímco Samuel Huntington zaujímá velice skeptický postoj vůči masivní imigraci a poukazuje více na negativní efekty tohoto procesu, Charles Taylor považuje imigraci za realitu, která s sebou přináší jak pozitiva, tak negativa. Zatímco Huntington implicitně vyzývá k omezení přistěhovalců, Taylor k takové výzvě nepřistupuje.

V otázce integrace přistěhovalců nalezneme mezi těmito dvěma autory další podstatné rozdíly. Zatímco Samuel Huntington jasně preferuje model asimilace přistěhovalců do většinové kultury, Charles Taylor zdůrazňuje spíše nutnost integrace přistěhovalců (mj. přijetí jazyka a získání zaměstnání) při respektování jednotlivých kulturních skupin a odmítání tlaku na jejich asimilaci do většinové kultury.

Co se týče tématu muslimských přistěhovalců a možností jejich integrace do společnosti, Huntington vyzdvihuje značnou kulturní odlišnost muslimů, která dosti stěžuje jejich asimilaci. Naproti tomu Taylor poukazuje na existenci diskriminačního prostředí v západních společnostech a označuje islamofobii za jeden z nešvarů těchto společností. V souvislosti s tématem integrace přistěhovalců zdůrazňuje Taylor více než Huntington nedostatečný respekt západních společností vůči některým hodnotám (např. solidaritě).

2. Huntingtonova a Taylorova teoretická východiska

2.1. Východiska Samuela Huntingtona

Jaká teoretická východiska vedou Samuela Huntingtona k přijetí jeho skeptického názoru na roli přistěhovalectví a kulturní plurality v západních společnostech? Tato podkapitola by měla obsáhnout odpověď na tuto otázku. Využijí přitom terminologii z podkapitoly 1.1. Věnovat se tak budeme především Huntingtonově pojetí identity a pokusíme se o analýzu jeho východisek s pomocí dichotomií univerzalizmus – partikularismus a liberalismus – komunitarismus.

Ovšem dříve než využijeme uvedených konceptů, je třeba si Huntingtonův postoj vůči roli přistěhovalectví v západních demokraciích zasadit do širšího kontextu jeho představ ohledně podoby současného mezinárodního politického systému. Za stěžejní lze v této souvislosti považovat jeho tezi, že současný svět má „*multipolární a zároveň multicivilizační ráz*“.¹⁴² Tímto konstatováním chce Huntington upozornit především na klíčovou roli **kultury** při formování mezinárodních vztahů¹⁴³ (odráží se v atributu „multicivilizační“). Zároveň ovšem zjevně vychází z realistické tradice mezinárodních vztahů, což se projevuje mj. jeho důrazem na význam **moci** a bezpečnosti¹⁴⁴ (odráží se v atributu „multipolární“).

Huntington opírá svou tezi o zásadním významu kultury v mezinárodních vztazích na jedné straně o pojetí lidské identity,¹⁴⁵ na straně druhé o trendy související s koncem bipolárního soupeření v mezinárodní politice. Tato politika se již neodehrává na pozadí střetu dvou ideologií jako za studené války, nýbrž reflektuje střety několika velkých kulturních entit označovaných jako civilizace.¹⁴⁶ Huntington vymezuje sedm až osm takových civilizací: čínskou, japonskou, hinduistickou, islámskou, pravoslavnou, západní, latinskoamerickou a africkou (tu pouze jako pravděpodobnou).¹⁴⁷ Vedle charakteru lidské identity a konce studené

---

¹⁴² HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 12.

¹⁴³ Význam kultury v mezinárodních vztazích Huntington popisuje na mnoha místech svého díla *Střet civilizací*. Viz např. HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 12.

¹⁴⁴ O Huntingtonově inklinaci k realismu viz níže. Pro jeho důraz na moc a bezpečnost viz HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 22-23.

¹⁴⁵ Viz níže.

¹⁴⁶ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 48. Je třeba poznamenat, že pojmy kultura a civilizace považuje Huntington za významově velice blízké. Důležitými definičními znaky jak „kultury“, tak „civilizace“ jsou společné normy, hodnoty a instituce. Velký důraz klade Huntington také na sdílený jazyk a náboženství. Vztah mezi kulturou a civilizací popisuje Huntington následovně: „*Civilizace je ... nejvyšším kulturním seskupením lidí. Je to ta nejobecnější rovina lidmi sdílené kulturní identity ...*“ Následně dodává, že civilizace mohou být definovány objektivními prvky (jako jazyk, dějiny, náboženství, zvyky, instituce) i „*subjektivním ztotožněním jednotlivých individuí*“. Viz HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 34-35.

¹⁴⁷ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 14, 37.

války uvádí Huntington i další faktory důležité pro růst významu kulturních a civilizačních odlišností v mezinárodních vztazích. Zmiňuje tak technologický pokrok v dopravě a komunikaci, jehož důsledkem jsou intenzivnější kontakty mezi jednotlivými civilizacemi.¹⁴⁸ V návaznosti na tyto a další modernizační a globalizační procesy dochází k podráždění civilizačních a etnických identit lidí, kteří se následně snaží hledat bezpečné útočiště v opětovném a důrazném potvrzení vlastních hodnot, náboženství, kultury a civilizačního vědomí.¹⁴⁹

Za důležitou součást výše nastíněného paradigmatu¹⁵⁰ lze pak považovat Huntingtonovo důsledné rozlišení mezi procesem „modernizace“¹⁵¹ a „pozápádnění“¹⁵². Huntington odmítá, že by proces modernizace měl vyústit v přijetí západních hodnot v nezápadních civilizacích.¹⁵³ V této souvislosti pak se značnou skepsí pohlíží na možnost vytvoření jakési univerzální civilizace, která by byla založena na západních hodnotách individualismu, demokracie či respektu k vládě práva.¹⁵⁴ Huntington sice připouští, že existuje určitá „minimální moralita“ společná všem civilizacím, z hlediska snah vysvětlit dějiny a vývoj mezinárodních vztahů ji však považuje za irelevantní.¹⁵⁵ Na pomyslné ose univerzalismus – partikularismus se tak Huntington jasně přiklání k partikularistickému pólu. To lze mimo jiné doložit jeho skepsí k možnostem prosazení liberální demokracie ve státech, které jsou součástí islámské civilizace. *„Neúspěch liberální demokracie jako takové zapustit kořeny v muslimských zemích je trvalým a opakujícím se jevem, jehož počátky lze vystopovat až do pozdního devatenáctého století. Přinejmenším částečně je příčinou tohoto fenoménu charakter islámské kultury a společnosti, které jsou západním konceptům nepřátelské.“*¹⁵⁶

---

¹⁴⁸ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 144.

¹⁴⁹ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 66, 76.

¹⁵⁰ Huntington nazývá svůj přístup k mezinárodnímu politickému systému jako paradigma. To lze označit za poměrně zásadní Huntingtonovo metodologické stanovisko. Odvolává se přitom na Kuhnovo dílo *Struktura vědeckých revolucí*. Viz HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 17.

¹⁵¹ Huntington proces modernizace definuje následovně: *„Modernizace spočívá v industrializaci, urbanizaci, zvyšující se míře gramotnosti, vzdělání, bohatství, společenské mobility, ve složitějších a diferencovanějších strukturách zaměstnání.“* Viz HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 66.

¹⁵² Proces „pozápádnění“ je spojen s přijetím západních hodnot, institucí a zvyků. Za typické rysy západní kultury přitom Huntington označuje: antické dědictví (řecká filosofie, římské právo, racionalismus, ...), katolicismus a protestantismus (spolu s procesy reformace a protireformace), jazykovou pluralitu, oddělení duchovní a světské autority, vládu zákona, společenský pluralismus, zastupitelské orgány (a s nimi související zrod institucí moderní demokracie) a individualismus. Specifičnost západní civilizace je přitom dána kombinací těchto faktorů. Viz HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 68-71.

¹⁵³ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 76.

¹⁵⁴ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 214.

¹⁵⁵ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 51-52.

¹⁵⁶ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 127.

Za další významný trend současných mezinárodních vztahů považuje Huntington relativní **úpadek moci západní civilizace** vůči civilizacím nezápadním.¹⁵⁷ Nejvíce je to patrné ve vztahu mezi Západem a asijskými civilizacemi (především civilizací čínskou).¹⁵⁸ Jak je již naznačeno výše, zásadní roli přitom hraje vzájemná **vazba mezi kulturou a mocí**. Rostoucí mocenské postavení totiž s sebou nese i rostoucí sebevědomí a potvrzování kultury příslušné civilizace. Toto potvrzování úspěšnosti vlastních hodnot je zároveň doprovázeno rostoucím obdivem příslušníků civilizací ostatních.¹⁵⁹ Relativní mocenský úpadek západní civilizace v oblasti vojenské, ekonomické i demografické je tak doprovázen klesající ochotou ostatních civilizací přijímat západní modely, hodnoty a instituce.¹⁶⁰ Stejně tak relativní mocenský vzestup čínské civilizace s sebou nese i rostoucí atraktivitu jejích hodnotových orientací.¹⁶¹ Navíc, budeme-li kulturu považovat za součást tzv. „měkké moci“, pak rostoucí kulturní atraktivita určité civilizace znamená i její mocenský vzestup.¹⁶²

Dále je třeba uvést, že v souvislosti s civilizačním rozdělením světa klade Huntington velký důraz na **bezpečnostní** otázky. To je vidět již na samotném názvu díla **Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu**,¹⁶³ v němž navrhuje své civilizační paradigma. Huntington poukazuje na zvýšené riziko násilných konfliktů a válek ve vazbě na mocenské přesuny, ke kterým v současném světě mezi civilizacemi dochází.¹⁶⁴ „*Bude-li i nadále pokračovat vzestup Číny, doprovázený stále důraznější asertivitou tohoto ,největšího hráče v dějinách lidstva‘, pak se počátkem dvacátého prvního století stane obrovskou zátěží pro mezinárodní stabilitu.*“¹⁶⁵ Vedle toho také varuje, že na zlomových liniích mezi civilizacemi lze očekávat konflikty a násilí s mnohem větším potenciálem eskalace než uvnitř příslušných civilizací.¹⁶⁶ Existuje totiž hrozba spojování civilizačně příbuzných států a do původně malého konfliktu se tak může postupně zapojit velké množství hráčů. V kontextu těchto hrozeb a upadající moci

---

¹⁵⁷ Pojem „nezápadní civilizace“ zahrnuje všechny výše uvedené civilizace s výjimkou civilizace západní.

¹⁵⁸ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 85.

¹⁵⁹ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 96-97.

¹⁶⁰ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 97.

¹⁶¹ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 197.

¹⁶² HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 97.

¹⁶³ Tučná zvýraznění v názvu díla byla provedena autorem této bakalářské práce.

¹⁶⁴ K tomu je třeba poznamenat, že Huntington rozlišuje v míře konfliktnosti vztahů mezi civilizacemi. Např. Západ tak má relativně konfliktnější vztahy s čínskou civilizací než s civilizací hinduistickou a hinduistická civilizace má relativně konfliktnější vztahy s čínskou civilizací než se Západem. Viz HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 294.

¹⁶⁵ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 382.

¹⁶⁶ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 331. Huntington definuje konflikty a války na zlomových liniích následovně: „*Konflikty na zlomových liniích jsou komunální konflikty mezi skupinami nebo státy z odlišných civilizací. Války na zlomových liniích jsou konflikty, které přerostly do ozbrojené formy.*“ Viz HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 305.

západní civilizace proto Huntington vyzývá k obraně této civilizace,¹⁶⁷ k odmítnutí multikulturalismu ve Spojených státech a univerzalizmu v mezinárodních vztazích.

V souvislosti s jeho pojetím mezinárodních vztahů tak Huntington vyvozuje určité závěry i ve vztahu k vnitřní politice jednotlivých západních států. Především jeho silná vyjádření proti politice multikulturalismu jsou z tohoto hlediska příznačná. Huntington píše o nutnosti „*klást odpor vůči rozvratnému volání sirén multikulturalismu.*“¹⁶⁸ Vedle toho uvádí: „*Američané jsou kulturně součástí západní rodiny; multikulturalisté toto spojení mohou poškodit, možná dokonce zničit, avšak nedokáží je nahradit žádným jiným.*“¹⁶⁹ Huntington dále upozornil na roli multikulturalistické vzdělávací politiky při nedostatečné znalosti studentů vysokých škol v oblasti americké historie.¹⁷⁰ Z těchto i dalších tezí lze jednoznačně odvodit jeho výrazně záporný vztah k nějakému veřejnému prosazování politiky multikulturalismu.

Zaujímá-li tedy Huntington takové postoje vůči mezinárodní politice a tématu multikulturalismu, zdá se jako koherentní, když vyjadřuje obavy ohledně přistěhovalectví a z něj plynoucí kulturní plurality v západních zemích. Huntington tímto způsobem přenáší svůj model konfliktních vztahů mezi civilizacemi na mezinárodní úrovni na úroveň vnitrostátní. Jak již bylo uvedeno v podkapitole 1.2., obává se přeměny západních států ve státy rozštěpené, dokonce s možnou perspektivou rozpadu. Zároveň lze na základě výše uvedeného paradigmatu lépe porozumět, proč trvá na kulturní asimilaci přistěhovalců.

Nyní se však vraťme k Huntingtonově pojetí lidské identity, které je klíčové pro jeho postoj jak vůči mezinárodní politice, tak vůči otázce přistěhovalectví. V této souvislosti se nabízí otázka, proč by vztahy mezi civilizacemi (kulturními entitami) měly být vlastně tak konfliktní. Huntington nám dává odpověď, když tvrdí: „*Nenávidět je lidské.*“¹⁷¹ Huntington sice mírní svá slova, když uvádí: „*Rozpoznání odlišnosti nevede nezbytně k soutěži a tím méně k nenávisti.*“¹⁷² Avšak hned vzápětí téměř deterministicky popisuje mechanismus, kdy se člověk od uvědomění odlišnosti vůči „druhým“ (jako nutné součásti definice vlastní identity) velmi snadno posouvá k přijetí vůči nim vysloveně nepřátelského postoje. „*Konkurence vede k antagonismu a k vystupňování toho, co možná započalo jako uvědomění nepatrných odlišností, v daleko hlubší a bytostnější protiklady. Vznikají stereotypy, oponenti jsou*

---

¹⁶⁷ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 13.

¹⁶⁸ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 374.

¹⁶⁹ HUNTINGTON, S. P. (2001), *cit. d.*, s. 375.

¹⁷⁰ HUNTINGTON, S. P. (2005), *cit. d.*, s. 181.

¹⁷¹ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 145.

¹⁷² HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 37.

*démonizování, ten druhý se stává nepřítelem.*¹⁷³ Není třeba dalších důkazů k tomu, abychom mohli konstatovat, že Huntington upřednostňuje **koncept negativní identity**. Lze navíc dodat, že tento jeho postoj je zcela kompatibilní s realistickou teorií mezinárodních vztahů. Kromě jiného totiž uvádí, „že kořeny nenávisti, rivality a potřeby nepřátel, násilí vůči jednotlivcům i skupinám a války jsou integrální součástí lidské psychologie a lidské povahy.“¹⁷⁴ Odpovídá tomu také Huntingtonovo tvrzení, že se lidé často vzdají svého absolutního zisku, jen aby měli zisk relativní ve vztahu k ostatním. „K všeobecnému údivu ekonomů tvrdí Američané, že by na tom raději byli ekonomicky hůře, pokud by přestihli Japonce, než ekonomicky lépe, ovšem v závěsu za Japonci.“¹⁷⁵

Jak bylo uvedeno v podkapitole 1.1., negativní identity bývají také identitami nekomplementárními. Platí toto i v Huntingtonově pojetí? V některých pasážích jeho děl to tak příliš nevypadá, když tvrdí: „Identity stejné úrovně se ... mohou či nemusí vzájemně vylučovat.“¹⁷⁶ Jinde zase uvádí: „Hierarchické identity koexistují v neklidné symbióze.“¹⁷⁷ Ovšem jak vyplývá z řady Huntingtonových příkladů a analogií, netýká se tato potenciální komplementarita rozdílných civilizačních identit. Huntington uvádí náboženství jako nejdůležitější konstitutivní prvek civilizací,¹⁷⁸ zároveň však vylučuje, že by se někdo mohl identifikovat „s dvojím náboženstvím“.¹⁷⁹ Nacházíme tak jeden z příkladů, který dokazuje nekomplementaritu civilizačních identit v Huntingtonově pojetí. Proč jsou zrovna kulturní identity v takto konfliktním vztahu, Huntington vysvětluje také těmito slovy: „Kulturní otázky ... si žádají jednoznačné odpovědi ano – ne, jsou to volby s nulovým součtem.“¹⁸⁰ Jinak řečeno, některé spory mezi lidmi s různými civilizačními identitami mohou nabývat podoby, kdy není možný kompromis.

Vedle toho je třeba konstatovat, že z empirického hlediska Huntington sice připouští možnost dvojího občanství a tedy i dvojí národní identity a loajality, z normativního hlediska však rozmach fenoménu dvojího občanství implicitně považuje za hrozbu (viz podkapitola 1.2.). S tím také souvisí Huntingtonovo zpochybnění dichotomie občanské a etnické (resp. politické

---

¹⁷³ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 37.

¹⁷⁴ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 37.

¹⁷⁵ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 36.

¹⁷⁶ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 38.

¹⁷⁷ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 39.

¹⁷⁸ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 40.

¹⁷⁹ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 38.

¹⁸⁰ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 145.

a kulturní) národní identity.¹⁸¹ Vedle toho uvádí: „*Historie a psychologie ... naznačují, že takto [na základě osvícenecké představy národní příslušnosti založené na občanském principu] nelze dlouhodobě národ udržet pohromadě.*“¹⁸² Západní národy tak v zásadě musí být založeny nejen na politických (občanských), ale i kulturních zdrojích identity. Z toho však vyplývá problematičnost přijetí dvojího občanství, protože kulturní identity nevyjadřují příliš vysokou míru komplementarity v Huntingtonově pojetí.

Posledním aspektem Huntingtonova pojetí identity, jenž má významnou relevanci ve vztahu k tématu této bakalářské práce, je problematika **stability** a možností **přeměny identity**. Zatímco jednotlivec může relativně s úspěchem dosáhnout přeměny vlastní identity, kolektivní identita skupiny takovýmito možnostmi, bez rizika rozpadu a ztráty stability, nedisponuje.¹⁸³ Lépe tak můžeme pochopit, proč Huntington trvá na zachování angloprotestantského kulturního vlivu v rámci národní identity Spojených států a proč **nevyzývá** k přeměně identity americké společnosti.¹⁸⁴ Zároveň klade velký důraz na ochotu přistěhovalců přizpůsobit se takové kultuře a přistoupit na kulturní asimilaci. Je však třeba dodat, že někteří přistěhovalci nemají pro tuto asimilaci a tedy i přeměnu identity dobré výchozí podmínky. Např. Islámská civilizace je od Západu natolik odlišná, že se překážky kladené asimilaci muslimských přistěhovalců zdají jen velmi obtížně překonatelné (viz podkapitulu 1.2.).¹⁸⁵

Jak již bylo uvedeno, v Huntingtonově paradigmatu nacházíme řadu prvků realistické tradice mezinárodních vztahů a příklon k partikularistickému vidění světa. Nacházíme zde tak průnik s koncepcí uvedenou v podkapitole 1.1., kde na ose univerzalismus – partikularismus seřazují Barša a Baršová různé filosofické pozice od libertarianismu až po realismus. Dle této koncepce zauímají partikularističtí realisté velmi rezervovanou pozici vůči přistěhovalcům, což v zásadě odpovídá Huntingtonovým závěrům. Můžeme tak konstatovat, že Huntingtonův skeptický postoj vůči přistěhovalcům do značné míry spočívá v jeho realistickém filosofickém zakotvení.

Přestože Barša naznačuje propojení mezi komunitarismem a partikularismem, není zcela vhodné Huntingtona zařadit mezi komunitaristy, aniž bychom toto zařazení podrobili kritické reflexi. Huntington skutečně uvádí řadu postojů, které je možné si spojovat

---

¹⁸¹ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 40.

¹⁸² HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 30.

¹⁸³ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 33.

¹⁸⁴ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 41.

¹⁸⁵ Implicitně obsaženo v HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 194-195.

s komunitarismem. Již výše zmíněné spojení národní identity Spojených států s angloprotestantskou kulturou je výrazem komunitarismu v tom smyslu, že Huntington implicitně žádá sledování určitého společného dobra ztělesněného touto kulturou. Huntington se označuje za patriota a vlastence,¹⁸⁶ implicitně preferuje nacionalistický přístup k roli Spojených států ve světě¹⁸⁷ a kriticky pohlíží na vlivy narušující americkou národní suverenitu.¹⁸⁸

Dále poukazuje na trend stírání rozdílů mezi právy občanů a „neobčanů“ v jednotlivých západních státech. Skeptický pohled na tento trend ve Spojených státech pak vyjadřuje následovně: *„Ti, kteří upírají hodnotu americkému občanství, rovněž snižují hodnotu kulturního a politického společenství, které Amerika představuje.“* S tím souvisí i Huntingtonova kritika intelektuálů, které označuje jako „moralisty“. *„Zrazují závazky vůči svému národu a vůči svým spoluobčanům a hlásají mravní nadřazenost identifikace s lidstvem jako celkem.“*¹⁸⁹ Tito intelektuálové dle Huntingtona staví individuální suverenitu nad suverenitu národní, aby mohlo mezinárodní společenství intervenovat ve státech, kde jsou porušována lidská práva. Jakkoliv to Huntington explicitně nevyjadřuje, lze z jeho tezí vydedukovat, že preferuje jasnější odlišení mezi těmi, kdo jsou občany a kdo jimi nejsou a že předpokládá silnější vazby mezi občany navzájem (v podobě určitých práv) než mezi občany a cizinci. *„Koncem dvacátého století ... kritéria, jimž musel daný jedinec usilující o udělení občanství vyhovět, byla stále méně přísná a rozdíl mezi právy a povinnostmi občanů a neobčanů se do značné míry setřel. Tyto tendence byly omlouvány mezinárodními úmluvami o všeobecných lidských právech a přesvědčením, že rozhodování v otázce občanské příslušnosti nespadá pouze do kompetence národa, ale že by jisté slovo mělo patřit i jednotlivci. Spojení mezi občanem a národem je narušeno...“*¹⁹⁰ Ostřejší odlišení mezi občany a „neobčany“ a předpoklad užších vzájemných vazeb mezi občany patří dle Baršové a Barši mezi charakteristiky komunitarismu.¹⁹¹ Huntington tak v tomto smyslu vykazuje určité komunitaristické sklony.

Lze nalézt ovšem řadu případů, kdy Huntington ukazuje svou náklonnost spíše směrem k liberalismu než ke komunitarismu. S podezřením například pozoruje multikulturalistické

---

¹⁸⁶ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 10-11.

¹⁸⁷ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 365.

¹⁸⁸ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 275-276.

¹⁸⁹ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 274.

¹⁹⁰ HUNTINGTON, S. P. (2005), *cit. d.*, s. 219. Tučná zvýraznění v uvedené citaci byla provedena autorem této bakalářské práce.

¹⁹¹ BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 24.

snahy o prosazování práv skupin na úkor práv jednotlivců. Dále, za ústřední komponentu západní civilizace považuje individualismus¹⁹² a uvádí, že se identita Spojených států vždy vytvářela v opozici vůči nepřátelům ztělesňujícím antiindividualistické hodnoty.¹⁹³ Huntington hovoří o individualismu často v pozitivním kontextu. Připisuje mu tak například podíl na vzniku modernity a mocenského vzestupu Západu.¹⁹⁴

Dále Huntingtona od komunitaristického směru myšlení vzdaluje jeho příklon k procedurálnímu liberalismu.¹⁹⁵ Se znepokojením se vyjadřuje o odklonu amerických elit od „barvosleposti vůči odlišnostem“¹⁹⁶ – tedy od charakteristického rysu tohoto druhu liberalismu. Ve svém díle „Třetí vlna“ se Huntington odvolává na procedurální pojetí demokracie a ostatní definice demokracie odkazující na prameny její autority (např. „vůle lidu“) či na její účel (např. „obecné dobro“) považuje za sporné.¹⁹⁷

Huntington se neúčastní debaty komunitaristů a liberálů a výše nastíněné náznaky příklonu k jednomu či druhému z těchto směrů jsou nejednoznačné. Dichotomie liberalismus – komunitarismus se tak při interpretaci Huntingtonova postoje vůči přistěhovalectví nezdá být užitečná. Výše naznačené disonance v jeho východiscích můžeme v souladu s Oskarem Krejčím označit spíše za doktrinální rozpor liberalismu a konzervatismu. „*Pozoruhodným aspektem Huntingtonovy koncepce je její antiliberální zaměření. S. Huntington spojuje představu o politickém chování státu s obrazem člověka, který nelze bez problémů vtěsnat do liberální doktríny. Je příznačné, že mnozí liberálové v okamžik, kdy začínají hovořit o mezinárodní politice, utíkají ke konzervativní doktríně; ta však pracuje s jinou definicí člověka, společnosti a státu než liberalismus. Tento skok je zvláště typický pro mnohé přívržence školy politického realismu, k níž je přiřazován i S. Huntington. Zmíněnému zmatku odpovídá i ‚kollektivistický‘ obraz kultury a vize konfliktu civilizací.*“¹⁹⁸ Tím se však opět

---

¹⁹² HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 70.

¹⁹³ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 266.

¹⁹⁴ HUNTINGTON, S. P. (2001). *cit. d.*, s. 380.

¹⁹⁵ Procedurální liberalismus hlásá neutralitu ve vztahu k různým koncepcím dobra jednotlivých občanů. Je pro něj „*alfou a omegou rovný respekt k právům jednotlivců a neutralita státu vůči individuálním a skupinovým rozdílům v pojetích dobrého života.*“ Tím se zásadně odlišuje od komunitaristického liberalismu, který klade důraz na sledování společného dobra v rámci komunity. Viz BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 72-73. Podobné dichotomii se věnují dále v podkapitole 2.2. této bakalářské práce (procedurální a substanciální liberalismus).

¹⁹⁶ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 155.

¹⁹⁷ HUNTINGTON, S. P. (2001). *Třetí vlna: Demokratizace na sklonku dvacátého století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), s. 15, 16, 19.

¹⁹⁸ KREJČÍ, O. (2002). Hrozivé proroctví. In SCHREIBEROVÁ, J.; KOPECKÝ, M. (eds.). *Střet civilizací? Žhavé sondy deseti autorů: Dominance Západu, nebo dialog světových kultur*. Praha: Evropský literární klub, s. 63.

dostáváme k Huntingtonově příklonu k realismu, jenž implikuje jeho relativně skeptický názor na přistěhovalectví a kulturní pluralitu v západních demokraciích.

2.2. Východiska Charlese Taylora

Záměrem této podkapitoly je nalezení východisek Charlese Taylora, na nichž je založen jeho postoj vůči roli přistěhovalectví a kulturní plurality v západních demokraciích. Za tímto účelem využiji Taylorovo pojetí identity. Vedle toho se jako vhodný nástroj pro zkoumání jeho východisek k otázce přistěhovalectví jeví dichotomie univerzalizmus – partikularismus a liberalismus – komunitarismus.

Abychom lépe porozuměli Taylorově **kritice západních společností** a jeho pojetí **identity**, je nezbytné zaměřit naši pozornost poněkud hlouběji do jeho politicko-filosofického myšlení. Dle Taylora žijeme v **kultuře autenticity**, jež je založena na **ideálu autenticity**.¹⁹⁹ Taylor vůči této kultuře nezaujímá ani zcela optimistické, ani zcela skeptické stanovisko.²⁰⁰ Poukazuje však na tři „neduhy“ modernity, jež jsou s touto kulturou spojeny: **individualismus, primát instrumentálního rozumu**²⁰¹ a důsledky těchto dvou fenoménů na **politický život**.²⁰² Kritizuje individualismus ve významu amorálního **egoismu**, kdy se každý stará sám o sebe a odmítá přikládat nějaký význam vztahům s ostatními lidmi či respektovat vnější danost morálních pravidel.²⁰³ V této souvislosti odmítá relativismus v morální oblasti.²⁰⁴ Je nezbytné přijmout určitý morální ideál, a to ideál autenticity.²⁰⁵

Když Taylor kritizuje instrumentální rozum, neznamená to ovšem jeho absolutní odmítnutí, pouze poukaz na to, že tento typ rozumu je používán tam, kde to není vhodné,²⁰⁶ a že nás společenské struktury (jako trh a byrokratický stát) nutí k jeho přijetí v rozporu s naším přesvědčením.²⁰⁷ Závažným politickým důsledkem individualismu (ve smyslu egoismu) a primátu instrumentálního rozumu je uzavření občanů do svých soukromých světů, nízká

---

¹⁹⁹ TAYLOR, Ch. (2001a). *Etika autenticity*. Praha: FILOSOFIA, s. 34. Taylor ve svém díle *Etika autenticity* nedává příliš důraz na vymezení okruhu společností, jež spojuje s kulturou autenticity. Přesto však lze implicitně usuzovat, že má na mysli liberálně-demokratické západní společnosti.

²⁰⁰ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 28.

²⁰¹ Taylor za instrumentální rozum označuje „*takový druh racionality, o který se opíráme, vypočítáváme-li nejekonomičtější využití prostředků pro daný účel. Měřítkem jeho úspěchu je maximální užitečnost neboli nejvýhodnější výstupní ukazatel.*“ Viz TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 12.

²⁰² TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 10-18.

²⁰³ Odlišuje ho však od individualismu ve smyslu morálního ideálu. Takový individualismus nám „*musí nabídnout určitý názor na to, jak by měl jedinec s ostatními žít.*“ Např. Lockovský individualismus je tak spojen s teorií společenské smlouvy. Viz TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 46.

²⁰⁴ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 27.

²⁰⁵ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 28.

²⁰⁶ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 12.

²⁰⁷ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 14-15.

participace na vládě a „mírný“ despotismus, jehož prostřednictvím může stát zbavit občany jejich politické svobody.²⁰⁸ Takový je tedy kritický pohled Charlese Taylora na moderní (západní) kulturu.²⁰⁹ Přistupme však nyní blížeji k tématu identity.

Jako základní morální ideál v moderní společnosti hájí Taylor ideál autenticity,²¹⁰ jenž vede v některých formách k výše uvedeným negativním následkům. Taylor se ovšem snaží ukázat, že tyto následky v podstatě nejsou koherentní se samotným ideálem, a poukazuje tak na rozpor ideálu a praxe.²¹¹ Přichází v této souvislosti s myšlenkou, že morální **relativismus** (odvozovaný z ideálu autenticity) znemožňuje přijetí jakéhokoliv morálního ideálu, a tedy i samotného ideálu autenticity.²¹² V návaznosti na relativismus odmítá Taylor i „**neutrální liberalismus**“, jenž je založen na neutrálním postoji liberální společnosti k různým koncepcím „dobrého života“ člověka. Dle tohoto druhu liberalismu má každý jedinec svou představu o dobrém životě a společnost by neměla zvýhodňovat žádnou z nich. Takto však může daná společnost jen obtížně hájit nějaký morální ideál – a tedy i ideál autenticity.²¹³

Výraznější nástup ideálu autenticity spojuje Taylor zejména se jménem J. G. Herdera a s obdobím romantismu.²¹⁴ Herder zdůrazňuje myšlenku **originality** každého jednotlivého člověka, který nalezne smysl sama sebe pouze ve svém nitru. *„Existuje ... určitý způsob, jak být člověkem, který je mým způsobem. Jsem vyzýván k tomu, abych žil svůj život právě tímto způsobem, a nikoli abych imitoval někoho jiného. Tím však získává na váze věrnost sobě samému. Pokud nejsem takto věrný, mijím se cílem svého života, uniká mi, co pro mě znamená být člověkem.“*²¹⁵ Z uvedeného citátu zjevně vyplývá, že se nacházíme v oblasti významně spojené s pojmem identity a s lidskými cíli „sebeuskutečnění“ či „seberealizace“.²¹⁶

Vedle ideálu autenticity a v souvislosti s ním lze zároveň za významný moment působící na formování identity moderního člověka považovat přerod tradiční společnosti na společnost moderní a odlišné postavení jednotlivce v obou těchto společnostech. Zatímco v tradiční **hierarchické společnosti** disponoval jednotlivec sociálně přisouzenou a **neproblematickou**

---

²⁰⁸ Taylor zde vychází z Tocquevillových obav a využívá také jím vymezené pojmy „mírný despotismus“ a „politická svoboda“. TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 16-17.

²⁰⁹ Při popisu neduhů moderní kultury vychází Taylor z reálií západních demokratických společností a opírá se o západní myslitele. Z tohoto důvodu můžeme vnímat jeho kritiku moderní kultury i jako kritiku kultury západní.

²¹⁰ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 28-29.

²¹¹ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 69.

²¹² Takový relativismus je tedy sebezničující. Viz TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 22-23.

²¹³ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 23.

²¹⁴ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 30, 33.

²¹⁵ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 34.

²¹⁶ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 34.

identitou chráněnou nezpochybnovým **morálním řádem**, v **demokratizující** se společnosti ovlivněné ideálem autenticity začala být individuálně vytvářená identita identitou **nesamozřejmou** a vyžadovala nejisté uznání společenským okolím.²¹⁷

V této souvislosti je nutné podotknout, jak velký důraz Taylor klade na skutečnost, že proces vytváření identity v lidském nitru má **dialogický charakter**. Přestože sami tvoříme své vlastní „já“ (dle ideálu autenticity), dochází k tomu ve vztahu k ostatním lidem a prostřednictvím určitého „**jazyka**“, jenž naší identitě dává **smysl**.²¹⁸ Taylor přitom vysvětluje pojem „jazyk“ takto: „*Slovo jazyk zde užívám ve velmi širokém smyslu. Zahrnuje nejen slova, která vyslovujeme, ale také jiné způsoby vyjadřování, například ‚jazyky‘ umění, gest, lásky a podobně.*“²¹⁹ Takový jazyk nám však nemůže být zpřístupněn v izolaci vůči ostatním, naopak učíme se mu právě v interakci s nimi. „*Geneze lidské mysli [tak] není monologická, není to něco, co každý provádí sám; je dialogická.*“²²⁰ Navíc Taylor upozorňuje, že se nejedná pouze o záležitost **vzniku** identity. Ta je totiž utvářena ve styku s druhými v průběhu **celého našeho života**. „*Jestliže jsou mi některé věci, které pokládám za zvláště cenné, přístupné pouze ve vztahu k člověku, kterého miluji, pak je tento člověk součástí mé identity.*“²²¹

Na základě výše uvedených myšlenek tak s Taylorem docházíme k závěru, že přijetí ideálu autenticity v podmínkách dialogického formování identity vede k hluboké **potřebě**, dokonce až k základní lidské potřebě **uznání druhými**.²²² Moderní identita totiž není a priori uznávána jako identita člověka v tradiční společnosti, zároveň však je tvořena ve vztahu k ostatním lidem, z jejichž strany není uznání nikdy jisté.²²³ Nesamozřejmost a závislost pak vyúsťují do touhy po uznání.

Ve veřejné sféře se tato touha po uznání projevuje v „**politice rovného uznání**“.²²⁴ Ta je v principu úzce spojena s demokratickou společností, kde „rovnost“ hraje klíčovou roli.²²⁵ „*Podle velmi rozšířeného moderního názoru může jeho odepření [rovného uznání] poškodit*

---

²¹⁷ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 47-50.; TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 53-54.

²¹⁸ Takto jsou vymezeny reálné podmínky uskutečňování ideálu autenticity. Viz TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 36.

²¹⁹ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 51.

²²⁰ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 51.

²²¹ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 53.

²²² TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 45.

²²³ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 49.

²²⁴ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 51.

²²⁵ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 48, 51.

*ty, kterým se nedostává. Projekce podřízeného nebo ponižujícího obrazu na druhého člověka může ... skutečně vést k narušení či útlaku.*²²⁶

Abychom mohli poukázat na vazby mezi výše nastíněným problémem identity a diskusí o kulturní pluralitě a přistěhovalectví, je ovšem nezbytné poněkud přiblížit, jakým způsobem Taylor politiku rovného uznání pojímá, jaké kategorie v jejím rámci vyčleňuje a s jakými dalšími pojmy ji spojuje. Jako dvě varianty politiky rovného uznání Taylor uvádí „**politiku univerzalizmu**“ a „**politiku diference**“.²²⁷ Výrazem politiky univerzalizmu je **rovnost občanů a jejich práv**, přičemž její vznik je úzce spojen s přechodem od nerovného, hierarchického uspořádání společnosti k egalitární společnosti demokratické.²²⁸ Tento druh politiky je v demokraciích obecně uznáván.²²⁹ Politika diference naproti tomu vyžaduje **uznání zvláštností**, které jsou důležité pro identity jednotlivců. „*Podle tohoto pojetí má být každý člověk uznáván pro svou jedinečnou identitu.*“²³⁰ I tato politika diference uznává princip univerzální rovnosti, který se projevuje ve snaze zabránit diskriminaci, zároveň ovšem žádá uznání i pro to, co není univerzálně sdíleno.²³¹ „*Jinak řečeno: to, co je univerzálně k dispozici – každý člověk má identitu, můžeme uznávat pouze tím, že budeme s to uznávat také to, co je vlastní každému z nás.*“²³² Zatímco tedy politika univerzalizmu žádá stejná práva pro všechny, politika diference žádá distribuci práv mj. s přihlédnutím ke kolektivní identitě.²³³

Politika diference může být částečně ospravedlněna i v rámci politiky univerzalizmu.²³⁴ Tento přístup je například možný při podpoře skupiny lidí, která byla v minulosti znevýhodněna a diskriminována.²³⁵ Mělo by tak dojít k odčinění minulé křivdy a následně již k praktikování politiky „slepé k rozdílům“ (mj. kulturním).²³⁶ V určité podobě se však politika

---

²²⁶ TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 51.

²²⁷ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 56.

²²⁸ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 56. Tento přechod od tradiční k moderní společnosti může být také vyjádřen jako přechod od „cti“ k „důstojnosti“. Zatímco „čest“ náleží jen některým jedincům v nerovné společnosti, důstojnosti požívají všichni občané jako si sobě rovni. Taylor se tomuto tématu věnuje podrobněji v TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 46-47, 54.; TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 47, 50-51.

²²⁹ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 57.

²³⁰ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 57.

²³¹ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 58.

²³² TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 58.

²³³ Taylor v této souvislosti píše o nutnosti uznání nejen identity jedince, ale i skupiny; o uznání její zvláštnosti ve vztahu k ostatním. TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 57.

²³⁴ Taylor navíc uvádí, že politika diference vlastně vyrůstá z politiky univerzalizmu. Politika univerzalizmu již v minulosti byla reformulována na základě požadavků sociálně-ekonomické rovnosti. Za do určité míry analogické vůči těmto požadavkům považuje Taylor nároky spojené s politikou diference. Viz TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 58.

²³⁵ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 59.

²³⁶ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 59.

diference dostává do střetu s politikou univerzalizmu. To se může stát ve chvíli, kdy politika diference žádá „*taková opatření, která se nezaměřují na znovuvytvoření nějakého prostoru „slepého k rozdílům“; nýbrž na hájení zvláštnosti a péči o ni, a to nejen po jistý čas, nýbrž napořád.*“ Taylor se přitom ztotožňuje s takovou politikou diference,²³⁷ avšak nikoliv v její nejvyhrocenější podobě vyjádřené požadavkem **přiznání „rovné hodnoty kultur“**.²³⁸

Zde již nacházíme vazbu mezi Taylorovou preferencí vůči politice diference vyrůstající z ideálu autenticity a jeho odmítnutím asimilacionismu, tedy jednoho z modelů integrace přistěhovalců. Taylor k tomu uvádí následující slova: „*Základem je argument, že právě tato zvláštnost [jedince či skupiny] byla dosud přehlížena, opomíjena a **asimilována** identitou dominantní, či opřenu o většinu. Tato **asimilace** je smrtelným hříchem páchaným na ideálu autenticity.*“²³⁹ Takto nalézáme kořeny Taylorova přístupu k integraci přistěhovalců.

Vraťme se však ještě poněkud hlouběji do Taylorovy politické filosofie, kde poukazuje na možnost uplatnění požadavků politiky diference v rámci některé z forem liberalismu. Za tímto účelem uvádí rozlišení²⁴⁰ na liberalismus, který respektuje spíše procedurální závazky („**procedurální** liberalismus“), a liberalismus, který sleduje závazky „**substanciální**“ – spojené s určitou představou „dobrého“ (správného) života.²⁴¹ Tyto dva druhy liberalismu se liší v názoru na přiznání kolektivních práv některým skupinám ve státě. Procedurální liberalismus dává jasně přednost individuálním právům a nediskriminaci před hájením kolektivních práv, která v podstatě ztělesňují zájem určité skupiny obyvatel prosadit některou z koncepcí dobrého života.²⁴² Druhý typ liberalismu („substanciální“) naopak umožňuje prosazení určitého pojetí dobrého života a připouští částečné omezení individuálních práv.²⁴³ Nesmí se však jednat o základní práva a svobody, přičemž menšiny, které nepřijímají „veřejná pojetí dobra“, musí být respektovány. Taylor se kloní spíše na stranu tohoto „substanciálního“ liberalismu. Zároveň však upozorňuje na určité napětí mezi nezbytným respektem vůči kulturní rozmanitosti a adekvátními zárukami základních práv.²⁴⁴

---

²³⁷ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 78-79.

²³⁸ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 86. Blížeji o tomto požadavku viz níže.

²³⁹ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 57. Tučná zvýraznění v uvedené citaci byla provedena autorem této bakalářské práce.

²⁴⁰ Taylor odkazuje na Dworkina jako autora tohoto rozlišení. Viz TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 73.

²⁴¹ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 74.

²⁴² TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 73, 74, 78.

²⁴³ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 76-79.

²⁴⁴ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 77-79.

Tento problém nás přivádí k Taylorově myšlence, že obecně liberalismus není zcela vhodnou platformou pro „setkání všech kultur“.²⁴⁵ Naráží tak na téma falešně univerzálního charakteru liberalismu. „*Také liberalismus je bojovná víra. Vstřícnější verze liberalismu, která je mi vlastní, právě tak jako i jeho nejrigidnější formy musí vytyčit určitou hranici.*“²⁴⁶ Za závažnou otázku multikulturalismu tak Taylor považuje problém, jak sladit liberální požadavek základních politických zásad s nutností eliminovat „pocit marginalizace“ menšinových kultur, které mají odlišný názor na „*naše filosofické vytyčení hranice*“.²⁴⁷ Toto dilema Taylor spojuje s diskusí ohledně požadavku rovné hodnoty kultur.

Požadavek rovné hodnoty kultur považuje Taylor za nesmyslný.²⁴⁸ Nelze totiž srovnávat hodnotu kultur, nemáme-li měřítka hodnoty. Jestliže nechceme použít naše vlastní etnocentrická měřítka, pak se musíme hlouběji zabývat odlišnými kulturami, snažit se o pochopení jejich měřítek, přičemž toto zkoumání samo o sobě způsobuje změnu našich vlastních hodnot.²⁴⁹ Za smysluplný považuje Taylor pouze **předpoklad rovné hodnoty kultur**,²⁵⁰ který musí být testován v průběhu výše naznačeného poznávacího procesu a který tedy nemůže být automaticky shledáván jako platný. Jako argument podporující předpoklad rovné hodnoty kultur Taylor uvádí: „*... je rozumné předpokládat, že kultury, které po dlouhá období poskytovaly horizont smyslu velkému množství lidí rozmanitých charakterů a povah ... mají téměř jistě něco, co si zaslouží náš obdiv a úctu, přestože lze vedle toho nalézt mnohé, čeho se musíme obávat a co musíme odmítnout.*“²⁵¹

Na základě výše uvedeného nástinu Taylorovy politické filosofie můžeme nyní lépe porozumět jeho názorům na téma kulturní plurality a přistěhovalectví. Taylor rozhodně připisuje kultuře významnou roli při formování identity jednotlivce, což můžeme vidět na jeho přístupu k politice rovného uznání a k politice difference.²⁵² Zároveň ovšem věří v **možnost zásadní proměny identity** západních demokratických společností tak, aby byly schopny akceptovat a zahrnout vlastní kulturní rozmanitost. Taylor vyzývá k proměně identity v řadě svých prací. Jak jsem uvedl v podkapitole 1.2., považuje za jednu z klíčových hodnot

---

²⁴⁵ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 80.

²⁴⁶ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 80.

²⁴⁷ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 81.

²⁴⁸ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 86.

²⁴⁹ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 84-85, 88.

²⁵⁰ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 84.

²⁵¹ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 90.

²⁵² Význam, který Taylor připisuje kultuře, by bylo možné lépe objasnit, pokud bychom vzali v potaz Taylorův koncept „neodstranitelných horizontů“, z něhož vyplývá, že smysluplnost identity jednotlivce je dána vnějším hodnotovým rámcem (horizontem), který jedince přesahuje. Pro detailnější vysvětlení myšlenky „neodstranitelných horizontů“ viz TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 35-44.

západní demokratické společnosti **solidaritu**, kterou je nutno ještě intenzivněji bránit právě v souvislosti s rostoucí kulturní pluralitou. A v této souvislosti uvádí, že „*cestou k zachování solidarity je předefinování identity.*“²⁵³ V podobném duchu se vyjadřuje i jinde: „*Zde nemůže být porozumění ‚toho druhého‘ bez změněného porozumění sebe sama – bez změny identity* ...“²⁵⁴

Vedle toho Taylor zjevně uvažuje o identitě ve smyslu „**pozitivní identity**“, jež má **komplementární** charakter ve vztahu k ostatním identitám.²⁵⁵ V této souvislosti se nejedná pouze o to, že považuje za reálné, aby lidé s různým kulturním pozadím, byli schopni společně žít v rámci určitého politického společenství spojeného kolektivní identitou založenou mj. na solidaritě. Zároveň v jeho tvorbě nenalezneme ani jediný náznak, že by z (kulturní) **odlišnosti**, nezbytné pro formování identity, nutně mělo vyplývat také **nepřátelství**.²⁵⁶ Taylor naopak vyzdvihuje důležitost sociálně-ekonomického začlenění přistěhovalců do společnosti.²⁵⁷ Nacházíme zde tak výraz pozitivní identity, která je založena kromě jiného na kompetenci ve výrobních vztazích.²⁵⁸

Již výše jsme se v souvislosti s politikou univerzalizmu lehce dotkli tématu univerzalizmu a partikularismu, jež úzce souvisí s diskusí mezi liberální filosofií a komunitarismem. Je však nezbytné ještě poněkud upřesnit Taylorova východiska v této oblasti.

Barša explicitně řadí Taylora mezi multikulturní komunitaristy a s **komunitarismem** spojuje **partikularismus**. Jak již bylo uvedeno v podkapitole 1.1., Barša poukazuje na to, že tito komunitaristé považují kulturu samu o sobě za jakési dobro.²⁵⁹ **Neodvozují** tak svůj přístup k multikulturalismu pouze na základě normativního individualismu a plyne pak z toho pro ně neřešitelné dilema mezi individuálními právy a kolektivním dobrem.²⁶⁰

Taylor vysvětluje svůj přístup k otázce komunitarismu a liberalismu ve stati s názvem „*Nedorozumění v diskusi mezi liberály a komunitaristy*“.²⁶¹ Jak již z uvedeného názvu plyne,

²⁵³ TAYLOR, Ch. (2010). *Solidarita v pluralitním věku*.

²⁵⁴ Anglicky: „*There can be no understanding of ‚the other‘ without a changed understanding of the self – an identity shift ...*“ Viz TAYLOR, Ch. *The Other and Ourselves: Is Multi-culturalism Inherently Relativist? PROJECT SYNDICATE: A WORLD OF IDEAS* [online]. 2002 [cit. 2011-05-01]. Dostupný z WWW <<http://www.project-syndicate.org/commentary/taylor2/English>>.

²⁵⁵ Viz podkapitolu 1.1.

²⁵⁶ To by odpovídalo konceptu negativní identity, viz podkapitolu 1.1.

²⁵⁷ ROGERS, B. Charles Taylor interviewed. *Prospect* [online]. 2008. Iss. 143 [cit. 2011-05-01].

²⁵⁸ Viz podkapitolu 1.1.

²⁵⁹ BARŠA, P. (1999), *cit. d.*, s. 82.

²⁶⁰ BARŠA, P. (1999), *cit. d.*, s. 77.

²⁶¹ KIS, J. (1997). *Současná politická filosofie*. Praha: OIKOYMENH, s. 465-494.

Taylor poukazuje na řadu nedorozumění v této diskusi a za příčinu těchto nedorozumění shledává nedostatečné odlišení „ontologických otázek“ od „otázek obhajoby“.²⁶² Zatímco na rovině ontologické se jedná o snahu autorů poukázat na důležité faktory, jejichž prostřednictvím lze „vyložit život společnosti“, v rovině obhajoby zaujímají určitá „morální stanoviska“ či přijímají určité „politické linie“.²⁶³ Na základě ontologických otázek můžeme rozlišovat holisty a atomisty,²⁶⁴ otázky obhajoby vytvářejí spektrum mezi individualisty a kolektivisty.²⁶⁵ Taylor relativizuje rozlišení na komunitaristy a liberály²⁶⁶ a nezařazuje se ani k jednomu z těchto směrů.²⁶⁷

V každém případě však kritizuje „procedurální liberály“ za nechopení komunitaristické kritiky. Nejsou totiž schopni rozlišovat otázky ontologické a otázky obhajoby, z čehož plyne jen jejich matné tušení nějakého kolektivističtějšího druhu politiky prosazované komunitaristy.²⁶⁸ Anglosaská filosofie je dle Taylora příliš prodchnuta atomistickými hledisky,²⁶⁹ a proto také podle něj dochází k etnocentrickým závěrům, které snad mohou platit v případě USA a Velké Británie.²⁷⁰ Vedle toho však očividně existují **další liberální společnosti**, které nejsou založeny na procedurálním modelu a sledují nějaké kolektivní dobro, společný cíl (např. Quebec).²⁷¹ Taylor v této souvislosti klade velký důraz na tradici a kulturu každé společnosti při rozhodování mezi různými modely liberalismu.²⁷²

Toto Taylorovo zamyšlení se jeví jako užitečné k pochopení jeho přístupu k otázce kulturní plurality a přistěhovalectví. Na pozadí jeho kritiky atomismu a procedurálního liberalismu lze lépe chápat jeho výzvy k přeměně identity v západních společnostech, k aktivní participaci a k posilování společenské solidarity.²⁷³ V souladu s Baršou můžeme Taylora zařadit mezi

---

²⁶² KIS, J. (1997). *cit. d.*, s. 465.

²⁶³ KIS, J. (1997). *cit. d.*, s. 465-466.

²⁶⁴ Atomisté vychází při vysvětlování sociálních jevů z vlastností jednotlivců a při úvahách o sociálním dobru pouze sčítají dobra jednotlivců. Holisté si naproti tomu velmi všimají „sociálního zakotvení lidských aktérů“. Viz KIS, J. (1997). *cit. d.*, s. 465, 470.

²⁶⁵ Zatímco individualisté „považují za primární individuální práva a svobodu“, kolektivisté spíše „preferují společný život a dobro kolektivů“. KIS, J. (1997). *cit. d.*, s. 466.

²⁶⁶ KIS, J. (1997). *cit. d.*, s. 466-467.

²⁶⁷ Taylor se považuje spíše za individualistického holistu. Spolu s dalšími třemi kategoriemi (individualističtí atomisté, kolektivističtí holisté a kolektivističtí atomisté) kategorie individualistických holistů vzniká určitou kombinací odpovědí na otázky ontologické a otázky obhajoby. Viz KIS, J. (1997). *cit. d.*, s. 470.

²⁶⁸ KIS, J. (1997). *cit. d.*, s. 492.

²⁶⁹ KIS, J. (1997). *cit. d.*, s. 471.

²⁷⁰ KIS, J. (1997). *cit. d.*, s. 472-473.

²⁷¹ KIS, J. (1997). *cit. d.*, s. 493.

²⁷² KIS, J. (1997). *cit. d.*, s. 491.

²⁷³ Ohledně nutnosti přeměny identity a role solidarity viz výše. Důležitost participace Taylor uvádí v TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 54. Pro poněkud podrobnější výklad ohledně role participace v rámci „republikánské teze“ viz KIS, J. (1997). *cit. d.*, s. 478-481.

komunitaristy, přičemž u něj nalezneme i rysy partikularismu (velký důraz na kulturní podmíněnost člověka). Je však třeba dodat, že Taylor rozhodně netíhne k nějakému výraznému kolektivismu²⁷⁴ a snaží se spíše domýšlet liberalismus, než ho rozporovat.²⁷⁵

Pokud využijeme typologizaci Andrey Baršové z podkapitoly 1.1., ve které jsou na kontinuu od univerzalizmu k partikularismu umístěny libertarianismus, liberalismus, komunitarismus a realismus, můžeme v Taylorově případě odmítnout jak příslušnost k individualistickému libertarianismu, tak ke kolektivistickému realismu.²⁷⁶ Dále ho můžeme zařadit spíše mezi komunitaristy²⁷⁷ než liberály, protože klade důraz na sledování společného dobra na **celonárodní úrovni**.²⁷⁸ Avšak spíše opatrný přístup těchto komunitaristů vůči přistěhovalectví neodpovídá Taylorově „liberálnímu“ pohledu na věc. Jednoznačnému zařazení mezi komunitaristické multikulturalisty zase v Taylorově případě brání jeho odpor k relativismu.²⁷⁹ Hájí totiž morální ideál autenticity, jehož platnost **univerzalisticky** vztahuje na příslušníky všech kultur v rámci liberálního státu.²⁸⁰

Přijměme tedy tezi, že Taylorův komunitarismus jak na celonárodní úrovni, tak na úrovni jednotlivých skupin je současně spojen s univerzalizmem jeho ideálu autenticity. Jak již bylo uvedeno výše, jeho pojetí identity nese význačné rysy konceptu pozitivní identity, která je komplementární s dalšími identitami. Takto lze v zásadě vysvětlit souběh komunitaristického přístupu Ch. Taylora jak na celonárodní úrovni, tak na úrovni jednotlivých kultur (komunit). Člověk s komplementárními identitami totiž může sledovat společná dobra jako příslušník komunity i jako občan určitého státu.

---

²⁷⁴ Vždyť se sám označuje za **individualistického** holistu.

²⁷⁵ KIS, J. (1997). *cit. d.*, s. 42.

²⁷⁶ Příslušnost k libertarianismu je v Taylorově případě vyloučena mimo jiné jeho významným důrazem na existenci solidarity ve společnosti. O nemožnosti Taylorova zařazení mezi realisty zase svědčí jeho odstup od realistické antropologie (špatné přirozenosti člověka). Zároveň odmítá pohlížet na střety zájmů příslušníků jednotlivých kulturních komunit jako na koncepci hry s nulovým součtem. Viz ROGERS, B. Charles Taylor interviewed. *Prospect* [online]. 2008. Iss. 143 [cit. 2011-05-01].

²⁷⁷ V této souvislosti stojí za připomenutí, že Baršová odlišuje komunitaristy na celonárodní úrovni od komunitaristů „*zvláštních skupin uvnitř jedné národní společnosti*“. Viz BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *cit. d.*, s. 24.

²⁷⁸ Taylor se nehlásí explicitně k národnímu komunitarismu, ovšem lze u něj identifikovat řadu prvků, jež svědčí o jeho inklinaci tímto směrem. Mimo jiné tehdy, když popisuje Kanadu jako zemi, která přijala spíše substanciální druh liberalismu, vedoucí ke sledování určitého společného dobra touto společností. Viz KIS, J. (1997). *cit. d.*, s. 493. Do určité míry jako příklon k celonárodnímu komunitarismu můžeme popsat Taylorovo zdůrazňování hodnoty solidarity v moderních pluralitních společnostech. Má-li určitá společnost sledovat jako společné dobro solidaritu, pak se jedná o určitý projev tohoto komunitarismu. Viz TAYLOR, Ch. (2010). *Solidarita v pluralitním věku*.

²⁷⁹ Vazbu mezi komunitarismem a relativismem můžeme implicitně najít u Barši. Viz BARŠA, P. (1999). *cit. d.*, s. 70.

²⁸⁰ Viz TAYLOR, Ch. (2001a). *cit. d.*, s. 72.

Spíše rezervovaný postoj národního komunitarismu k přistěhovalectví je tedy u Taylora obrácen spíše v postoj vstřícný. Napomáhá tomu nejen jeho pojetí identity, ale také **univerzalistické** uchopení ideálu authenticity.²⁸¹

---

²⁸¹ Na ose partikularismus – univerzalizmus se takto přibližuje univerzalistickému pólu, který je spojen se vstřícnějším vztahem k přistěhovalectví. Viz podkapitola 1.1.

3. Srovnání východisek autorů v kontextu vysvětlení jejich přístupu k přistěhovalectví

Záměrem této kapitoly je rozpracování v úvodu stanovené hypotézy do dílčích hypotéz, jejichž platnost se zde pokusím potvrdit či vyvrátit. Tento postup není zcela obvyklý zvláště proto, že k němu přistupuji až v poslední kapitole práce. Přesto se zdá být logický, protože na samotné stanovení dílčích hypotéz bylo nutné hlouběji proniknout do teoretických východisek S. Huntingtona a Ch. Taylora, která mají relevanci ve vztahu k problematice přistěhovalectví a kulturní plurality v západních demokraciích.

Pro přehlednost zde ještě jednou uveďme podobu v úvodu formulované hypotézy:

Ze kterých teoretických východisek vyplývá rozdílný přístup Samuela Huntingtona a Charlese Taylora (jako reprezentanta multikulturalismu) vůči roli přistěhovalectví a kulturní plurality v západních demokratických společnostech?

První tři dílčí hypotézy, jejichž platnost zde hodlám zkoumat, pak zní²⁸²:

Hypotéza A: Z přijetí **konceptu pozitivní** (a komplementární) identity vyplývá Taylorův relativně **vstřícnější pohled** (ve srovnání s Huntingtonem) na roli přistěhovalectví a kulturní plurality v západních demokratických společnostech.

Hypotéza B: Z přijetí **konceptu negativní** (a tedy nekomplementární) identity vyplývá Huntingtonův relativně **skeptičtější pohled** (ve srovnání s Taylorem) na roli přistěhovalectví a kulturní plurality v západních demokratických společnostech.

Hypotéza C: Z přijetí **rozdílného konceptu identity** (pozitivní či negativní) vyplývá **rozdílný pohled** S. Huntingtona a Ch. Taylora (relativně skeptičtější či vstřícnější) **na roli přistěhovalectví** a kulturní plurality v západních demokratických společnostech.

V podkapitole 1.2. je doloženo, že Taylorův postoj k přistěhovalectví je vskutku poněkud vstřícnější než Huntingtonův. V podkapitole 2.2. jsem pak prokázal, že Taylor vychází z pojetí pozitivní a komplementární identity. Vazba mezi pozitivním (komplementárním) pojetí identity a vstřícnějším vztahem k přistěhovalectví je pak zřejmá. Společnost, jejíž

---

²⁸² Rád bych zde předeslal, že uvedené hypotézy by neměly být shledávány jako deterministické. Uvádím-li tedy, že z A plyne B, pak to ale neznamená, že skutečnost B může být vysvětlena pouze skutečností A. A je pouze jedním z několika faktorů, jejichž relevanci není možné v této teoretické práci kvantifikovat. Je třeba odlišit tento modelový příklad s použitím písmen A a B od označení následujících dílčích hypotéz taktéž s použitím velkých písmen.

členové disponují pozitivní identitou a vymezují se tak k ne-členům jako k „jiným“, nikoliv však jako k nepřátelům, zjevně inklinuje k přijetí liberálnější přistěhovalecké politiky. Přistěhovalce, jenž disponuje pozitivní identitou, se bude patrně lépe do takové společnosti integrovat.²⁸³ Taylor tak za předpokladu přijetí pozitivního konceptu identity může považovat vstřícnější postoj vůči přistěhovalcům za realistický a opodstatněný. Hypotézu A tedy můžeme považovat za platnou.

V podkapitole 2.1. jsem ukázal, že Huntington přijímá spíše negativní pojetí identity, které v případě civilizačních identit vede i k odmítnutí jejich komplementarity. Pokud podle konceptu negativní identity přijmeme, že odlišnost vede k nepřátelství, je zjevné, že bude společnost s takovou identitou nahlížet na přistěhovalce se značnou nedůvěrou a bude se bránit liberalizaci přistěhovalecké politiky. Navíc budou mít příchozí přistěhovalci patrně ztížené podmínky pro integraci do takové společnosti.²⁸⁴ Vychází-li tedy Huntington z negativního konceptu identity, může považovat skeptický přístup k přistěhovalcům za realistický a opodstatněný. Lze tedy potvrdit i hypotézu B.

Platnost hypotézy C můžeme odvozovat jednoduchou dedukcí z předchozích dvou hypotéz. Platí-li hypotéza A i B, pak musí platit hypotéza C vzhledem k tomu, že pozitivní a negativní koncepty identity zjevně můžeme považovat za rozdílné.

Další tři hypotézy vztahující se k teoretickým východiskům ohledně identity je možné formulovat následovně:

Hypotéza D: Z přijetí **konceptu proměnlivé** kolektivní identity vyplývá Taylorův relativně **vstřícnější pohled** (ve srovnání s Huntingtonem) na roli přistěhovalců a kulturní plurality v západních demokratických společnostech.

---

²⁸³ Vazbu mezi pozitivním pojetím identity a pozitivním pohledem společnosti na proces přistěhovalců ukazuje mj. VIOLAND-SÁNCHEZ, E.; HAINER-VIOLAND, J. (2006). The Power of Positive Identity. *Educational Leadership*. Vol. 64, no. 1, s. 38-39. Tyto autorky poukazují mj. na skutečnost, že samotné označování latinskoamerických imigrantů za „ilegály“ či „cizince“ od učitelů či spolužáků velmi stěžuje jejich integraci do společnosti. Je tedy dle autorek potřebné, aby učitelé označovali přistěhovalecké studenty pozitivnějšími výrazy a napomohli tak vytváření jejich pozitivní identity. Vidíme tak, že vztah mezi pozitivní identitou a pozitivním přístupem k přistěhovalcům je oboustranný či jinak řečeno reflexivní.

²⁸⁴ Pro vazbu mezi negativní identitou a neúspěšnou integrací přistěhovalce ústící do negativní reakce společnosti viz SCHWARTZ, S. J.; MONTGOMERY, M. J.; BRIONES, E. (2006). The Role of Identity in Acculturation among Immigrant People: Theoretical Propositions, Empirical Questions and Applied Recommendations. *Human Development*. Vol. 49, no. 1, s. 1-30.

Hypotéza E: Z přijetí **konceptu stabilní** kolektivní identity vyplývá Huntingtonův relativně **skeptičtější pohled** (ve srovnání s Taylorem) na roli přistěhovalců a kulturní plurality v západních demokratických společnostech.

Hypotéza F: Z **rozdílného pojetí proměnlivosti kolektivní identity** (proměnlivá či stabilní) vyplývá **rozdílný pohled** S. Huntingtona a Ch. Taylora (relativně skeptičtější či vstřícnější) **na roli přistěhovalců** a kulturní plurality v západních demokratických společnostech.

V podkapitole 2.2. je uvedeno, že Taylor vyzývá k proměně identity západních společností tak, aby se mohly lépe přizpůsobit vytvářející se kulturní pluralitě a příchodu přistěhovalců. Zjevně považuje tuto proměnu za obtížnou, avšak za možnou. Lze tak usoudit, že Taylor shledává kolektivní identitu jako proměnlivou. Samotná vazba mezi proměnlivostí kolektivní identity a vstřícnějším postojem vůči přistěhovalcům a kulturní pluralitě je patrná. Může-li západní společnost proměnit svou vlastní identitu, tak aby fungovala i v kulturně pluralitní podobě, není důvod, aby tato kulturní pluralita měla být redukována prostřednictvím asimilace přistěhovalců či redukce jejich počtu. Taylor tento pohled s vysokou pravděpodobností sdílí a můžeme proto hypotézu E označit za platnou.

V podkapitole 2.1. jsme si ukázali, že Huntington sice považuje identitu jednotlivce za relativně proměnlivou, nikoliv však kolektivní identitu společnosti. Ta by se totiž při výraznější reformulaci své identity mohla rozpadnout. Kolektivní identita je tedy dle Huntingtona stabilní. Vazbu na skeptičtější pohled vůči přistěhovalcům pak nacházíme následovně. Společnost, jejíž kolektivní identita je stabilní, bude vyžadovat po případných přistěhovalcích, aby tuto identitu přijali a patřičně se asimilovali. Kolektivní identity západních společností jsou dle Huntingtona silně spojeny s jejich dominantní kulturou (např. angloprotestantská kultura v případě americké identity). Má-li tedy taková kolektivní identita zůstat stabilní, nemůže zahrnout výrazněji odlišné kulturní skupiny, a zabraňuje tak výraznější kulturní pluralitě společnosti. Příliv přistěhovalců z kulturně odlišných společností je pak v případě jejich neochoty se asimilovat nežádoucí. Takovéto myšlenkové struktury můžeme připsat Samuelu Huntingtonovi na základě analýzy jeho východisek (v podkapitole 2.1.) a označit tak hypotézu E za platnou.

Také v případě vztahu hypotéz D, E, F můžeme použít deduktivní metodu k prokázání platnosti hypotézy F. Jestliže platí hypotéza D i E, pak je platná i hypotéza F, protože koncepty proměnlivé a stabilní kolektivní identity jsou zjevně rozdílnými pojetími proměnlivosti kolektivní identity.

Přistoupíme-li k dichotomii univerzalizmus – partikularismus, můžeme formulovat další dílčí hypotézy:

Hypotéza G: Z přijetí **univerzalistického ideálu autenticity** vyplývá Taylorův relativně **vstřícnější pohled** (ve srovnání s Huntingtonem) na roli přistěhovalectví a kulturní plurality v západních demokratických společnostech.

Hypotéza H: Z přijetí **partikularistického pojetí mezinárodní politiky** vyplývá Huntingtonův relativně **skeptičtější pohled** (ve srovnání s Taylorem) na roli přistěhovalectví a kulturní plurality v západních demokratických společnostech.

Hypotéza I: Z **odlišné míry příklonu k univerzalizmu (partikularismu)** vyplývá **rozdílný pohled** S. Huntingtona a Ch. Taylora (relativně skeptičtější či vstřícnější) **na roli přistěhovalectví** a kulturní plurality v západních demokratických společnostech.

V podkapitole 2.2. popsaný Taylorův ideál autenticity svědčí o jeho příklonu k univerzalistickému pólu osy navržené Baršou a Baršovou (viz podkapitolu 1.1.). Skon k univerzalizmu přitom tito autoři spojují s liberálnějším postojem vůči přistěhovalectví. Na základě těchto skutečností tak můžeme potvrdit platnost hypotézy G.

V podkapitole 2.1. jsou pak doloženy partikularistické rysy Huntingtonova pohledu na mezinárodní politiku. V souladu s Baršou a Baršovou tak můžeme vysvětlit Huntingtonův skeptičtější pohled na přistěhovalectví jako důsledek jeho příklonu k partikularistickému pólu. Potvrzujeme tak platnost hypotézy H.

Platí-li hypotéza G i H, pak můžeme potvrdit i hypotézu I. K tomu je však třeba ještě dodat, že se Taylor sice blíží univerzalizmu více než Huntington, nelze však říci, že by Taylor byl jasným univerzalistou. Naopak, v jeho díle nalezneme celou řadu partikularistických rysů (viz podkapitolu 2.2.).

Třetím klíčovým kritériem, jehož pomocí byla hodnocena Taylorova a Huntingtonova teoretická východiska byla dichotomie liberalismus – komunitarismus. Na základě této dichotomie můžeme formulovat následující dvě dílčí hypotézy:

Hypotéza J: Z přijetí **komunitaristické pozice**²⁸⁵ vyplývá Taylorův relativně **vstřícnější pohled** (ve srovnání s Huntingtonem) na roli přistěhovalců a kulturní plurality v západních demokratických společnostech.

Hypotéza K: Z přijetí **komunitaristické pozice**²⁸⁶ vyplývá Huntingtonův relativně **skeptičtější pohled** (ve srovnání s Taylorem) na roli přistěhovalců a kulturní plurality v západních demokratických společnostech.

Lze sice konstatovat, že Taylor může být řazen mezi komunitaristy. Ovšem nelze konstatovat, že tato komunitaristická pozice z hlediska národa implikuje jeho vstřícnější pohled na roli přistěhovalců a kulturní plurality v západních demokratických společnostech. Naopak, Barša s Baršovou uvádějí, že komunitaristé zaujímají spíše negativní přístup vůči přistěhovalcům (viz podkapitulu 1.1). Charles Taylor tak představuje určitý specifický případ, kdy se jeho komunitarismus národa spojuje s komunitarismem multikulturalistů. Tato skutečnost je způsobena Taylorovým přijetím konceptu pozitivní a komplementární identity (viz podkapitulu 2.2.). Hypotézu J je tedy třeba zamítnout.

V díle Samuela Huntingtona sice můžeme nalézt určité prvky komunitarismu, avšak vedle toho také řadu liberalistických prvků. Není tedy průkazné, že by za Huntingtonovým skeptičtějším pohledem na přistěhovalce a kulturní pluralitu v západních společnostech tedy stála dichotomie liberalismu a komunitarismu. Zdroje Huntingtonova přístupu k přistěhovalcům nalezneme spíše v tradici realismu. Na základě těchto skutečností tak můžeme zamítnout i hypotézu K.

Výše uvedených dílčích hypotéz je možné využít ke srovnání východisek Charlese Taylora a Samuela Huntingtona ve vztahu k tématu přistěhovalců a kulturní plurality v západních demokratických společnostech. Lze to ovšem pouze tam, kde se oba autoři opírají o určitou společnou terminologickou bázi. Vedle toho však existuje řada relevantních východisek těchto autorů ve vztahu k tématu, která tímto způsobem porovnat nelze. Na závěr této kapitoly tedy několik z nich zmíním, abych poněkud zmírnil redukcionistický pohled dílčích hypotéz.

Za prvé, je třeba uvést, že pohled obou autorů na téma přistěhovalců je do určité míry ovlivněn jejich národností. Zatímco Charles Taylor je kanadským občanem pocházejícím

---

²⁸⁵ V rámci této hypotézy se jedná o komunitaristickou pozici z hlediska národa, nikoliv z hlediska jednotlivých kulturních komunit.

²⁸⁶ V rámci této hypotézy se jedná o komunitaristickou pozici z hlediska národa, nikoliv z hlediska jednotlivých kulturních komunit.

z provincie Quebec, Samuel Huntington pochází ze Spojených států amerických. Taylor se celý svůj profesní život zabývá soužitím Quebecu a zbytku Kanady, což mimo jiné dokládá jeho účast na „Bouchard-Taylorově komisi“ (viz podkapitolu 1.2.). Tento jeho zájem se pak do určité míry odráží v jeho názorech na problematiku multikulturalismu, kulturní plurality a přistěhovalectví. *„Bezprostředním zdrojem Taylorova zájmu o multikulturní problematiku je kontext jeho životních zkušeností. Jako syn anglofonního otce a frankofonní matky v bilingvním a bikulturním Montrealu od počátku zakoušel nejednoznačnost a nesamozřejmost identity jednotlivců, kteří vyrůstají ve světě konfliktních požadavků na uznání různých kulturních, národních a dalších odlišností.“*²⁸⁷ Naproti tomu, Samuel Huntington je do značné míry spjat s jeho patriotismem občana Spojených států amerických, což sám komentuje následujícími slovy: *„Cíle patriotismu a nezaujatého zkoumání ... mohou být v rozporu. Při vědomí tohoto úskalí se snažím o co nejzevrubnější a nejnezaujatější analýzu důkazů, přičemž upozorňuji čtenáře, že volba zkoumaného materiálu a způsob jeho prezentace mohou být ovlivněny mou vlastenecky motivovanou snahou odhalit význam a klady v americké minulosti a v její možné budoucnosti.“*²⁸⁸

Oba autoři se také do značné míry liší z hlediska témat, kterým se v rámci politické vědy věnují. Zatímco Taylor se zabývá spíše otázkami politické filosofie, Huntingtonovým tématem byly spíše mezinárodní vztahy.²⁸⁹ Z toho vyplývají také kořeny jejich argumentace. Abychom porozuměli Taylorově přístupu k otázce přistěhovalectví, je nezbytné vzít v úvahu jeho politickou filosofii a s ní spojené pojmy, mezi nimiž nalezneme ideál autenticity, politiku rovného uznání či předpoklad rovné hodnoty kultur. Huntingtonův postoj k přistěhovalectví na druhou stranu úzce souvisí s jeho pojetím mezinárodní vztahů, které je od 90. let reprezentováno jeho paradigmatem střetu civilizací.

Jedním z Taylorových východisek,²⁹⁰ které nebylo zahrnuto do výše uvedených dílčích hypotéz, avšak jeví se jako relevantní ve vztahu k tématu přistěhovalectví, je jeho kritika neduhů kultury autenticity, kterou nacházíme v západních státech. Egoismus a nedostatek solidarity ve společnosti tak jsou faktory, které komplikují integraci nových přistěhovalců.

---

²⁸⁷ TAYLOR, Ch. (2001b). *cit. d.*, s. 189.

²⁸⁸ HUNTINGTON, S. P. (2005). *cit. d.*, s. 11.

²⁸⁹ Samuel Huntington se věnoval také problematice modernizace a klasifikace politických systémů. Viz ŘÍCHOVÁ, B. (2006). *Přehled moderních politologických teorií: Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. Praha: Portál, s. 262-272.

²⁹⁰ Následující tři odstavce jsou založeny na základě poznatků podrobněji rozvedených v podkapitole 2.2.

Určitou roli také hrají Taylorovy výhrady vůči morálnímu relativismu a na něm založenému liberalismu neutrality. Místo toho tvrdí, že západní společnosti sledují určité koncepte společného dobra, to ovšem musí znamenat, že nechají prostor i kulturním menšinám (včetně přistěhovaleckých), aby mohly sledovat své vlastní představy o dobrém životě. Jinak by se jednalo o porušení principu rovné důstojnosti důležitého pro západní společnosti.

Další důležité východisko, které souvisí s Taylorovým pohledem na problematiku přistěhovalectví, je jeho důraz na dialogický charakter lidské identity a na téměř základní lidskou potřebu po uznání od druhých. Z Taylorova normativního hlediska je tak pochopitelně nepřijatelné, aby byly příslušníci určitých přistěhovaleckých komunit nahlíženi jako méněcenní, protože by to mělo vážný dopad na formování jejich vlastní identity. Jako poslední Taylorovo důležité teoretické východisko zmiňme jeho podporu politiky difference. Plyne z něj totiž odmítnutí asimilačního modelu integrace přistěhovalců.

Důležité Huntingtonovo východisko, jež nebylo zachyceno výše uvedeným souborem dílčích hypotéz, je jeho rozlišení mezi modernizací a pozápádněním.²⁹¹ Znamená to, že přijetí moderního způsobu života nutně nemusí vést k přijetí hodnot západní civilizace. Aplikujeme-li tento koncept na problematiku přistěhovalectví, nacházíme zde v kontextu Huntingtonovy tvorby další překážku kulturní asimilaci přistěhovalců a tedy i ochotě další přistěhovalce do západních společností přijmout.

Upadající moc západní civilizace je dalším významným východiskem S. Huntingtona. V kontextu jeho myšlení můžeme tento trend pro západní společnosti považovat za bezpečnostní hrozbu. Pocit upadající moci a obklíčení nezápadními civilizacemi pak vede k přijetí velmi opatrného až podezřívavého přístupu k přistěhovalcům, kteří nejsou ochotni podstoupit kulturní asimilaci.

Posledním a klíčovým východiskem,²⁹² které by v této práci nemělo být opomenuto, je Huntingtonův výrazně negativní postoj k politice multikulturalismu ve Spojených státech. Huntington odmítá podporu kulturní různorodosti ze strany státu a poukazuje na negativa spojená s tzv. afirmativní akcí.²⁹³ V těchto postojích se odráží jeho skeptický pohled na možnost soužití kulturně vzdálených komunit v jednom politickém celku a liberální rezervovanost k opatřením vlády, která by zvýhodňovala jednu komunitu (přistěhovaleckou) na úrok komunit jiných.

---

²⁹¹ Následující tři odstavce jsou založeny na analýze Huntingtonových východisek v podkapitole 2.1. této práce.

²⁹² Viz podkapitolu 2.1.

²⁹³ Viz HUNTINGTON, S. P. (2005), *cit. d.*, s. 153-155.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo teoretické srovnání přístupu Samuela Huntingtona a Charlese Taylora k roli přistěhovalectví a kulturní plurality v západních demokratických společnostech. Realizaci tohoto cíle stála v cestě celá řada překážek. Největší komplikaci představovalo především stanovení terminologicko-teoretické báze, na jejímž základě by bylo možné smysluplně přístupy obou autorů srovnávat.²⁹⁴ Zatímco koncepce identity a kategorie univerzalizmu a partikularismu se z tohoto hlediska zdály užitečné, dichotomie komunitarismu a liberalismu k rozlišení východisek autorů vůči přistěhovalectví a kulturní pluralitě příliš nepřispěla. Vedle toho nelze vyloučit, že existují další relevantní teoretické přístupy, jejichž perspektiva by byla také vhodná ke srovnání Taylorových a Huntingtonových východisek ve vztahu k problematice přistěhovalectví a kulturní plurality. Teoretické srovnání, ke kterému jsem v této bakalářské práci dospěl, by tedy mělo být vnímáno spíše jako jedna z mnoha možných interpretací rozdílů v Huntingtonově a Taylorově přístupu k danému tématu. Terčem kritiky by mohlo být také příliš normativní pojetí této práce. Teoretické zpracování východisek dvou autorů ve vazbě na problematiku přistěhovalectví a kulturní plurality však dle mého názoru nemohlo být dosaženo méně normativní cestou a bez využití některých poznatků politické filosofie.

I přes výše uvedené komplikace byl cíl této práce z hlediska jejího autora v zásadě splněn. Došlo k rozpracování v úvodu stanovené hypotézy a potvrzení či vyvrácení dílčích hypotéz. Došli jsme tak k závěru, že odlišný přístup Ch. Taylora a S. Huntingtona k problematice přistěhovalectví vyplývá z jejich odlišného pojetí konceptu **identity** (pozitivní / negativní, komplementární / nekomplementární, proměnlivé / stabilní). Taylorovo pozitivní pojetí identity, která je založena na prvcích komplementarity identit, vede k přijetí jeho tolerantního postoje k přistěhovalectví, k podpoře kulturní plurality v západních demokratických společnostech a k odmítnutí nutnosti asimilace přistěhovalců. Vedle toho formuluje normativní požadavek, aby se tyto společnosti snažily změnit svou kolektivní identitu tak, aby byly schopny příslušnou kulturní pluralitu zahrnout. Huntingtonovo negativní pojetí kulturní identity, která je založena na prvcích neslučitelnosti identit, vede k přijetí jeho opatrného postoje vůči tematice přistěhovalectví: ke skepsi s ohledem na vysoký počet přistěhovalců, k požadavku jejich asimilace a nutnosti kulturní soudržnosti společnosti. Vedle toho i poměrně

---

²⁹⁴ Tato komplikace byla umocněna značnými rozdíly mezi S. Huntingtonem a Ch. Taylorem co se týče oblastí, jimž se v rámci politické vědy věnují. Najít průsečík mezi Huntingtonovým zájmem o zahraniční politiku a mezinárodní vztahy s Taylorovým zaujetím politickou filosofií nebylo triviální záležitostí.

rigidní pojetí kolektivních identit se odráží v Huntingtonově výzvě k podpoře tradičních kulturních prvků kolektivních identit západních demokracií (především v USA).

Taylorův a Huntingtonův odlišný přístup k přistěhovalectví a kulturní pluralitě lze vedle konceptu identity dát také do souvislosti s odlišným příklonem těchto autorů k univerzalizmu či partikularismu. Zatímco z Taylorova univerzalističtějšího pojetí ideálu autenticity plyne jeho pozitivnější náhled na přistěhovalectví, z Huntingtonova partikularističtějšího pojetí střetu civilizací vyplývá jeho pohled skeptika.

Vedle toho existuje řada dalších východisek, která patrně ovlivňují Taylorův spíše přívětivější a Huntingtonův spíše skeptičtější pohled na přistěhovalectví. Tato východiska však nebylo možné zpracovat na základě zvolené terminologicko-teoretické báze.²⁹⁵ Určitý vliv jistě měly například původ a národnost obou autorů, či jejich oborová specializace.

V úvodu jsem použil termín „zprostředkovaná diskuse“ jako vhodné označení pro postup v rámci této bakalářské práce. Samuel Huntington a Charles Taylor patrně přímou diskusi ohledně problematiky přistěhovalectví a kulturní plurality v západních demokraciích nikdy nevedli.²⁹⁶ Důležitým příspěvkem této bakalářské práce je tedy zprostředkování takové diskuse. Tímto způsobem můžeme přispět k lepší strukturovanosti veřejné debaty ohledně přistěhovalectví na základě odborně formulovaných argumentů obou zmiňovaných autorů. Tato v současnosti emocionálně vyhocená tematika by tak mohla být obohacena o racionální argumentaci. I ta je, jak jsme se mohli přesvědčit v případě Taylora a Huntingtona, sice podmíněna určitými normativními představami autorů, přesto z ní však může vyplynout usnadnění při hledání kompromisů a uklidnění vyhocené reakce veřejnosti na některé aspekty přistěhovalectví.

Z hlediska přínosu této práce politické vědě, nelze pochopitelně přeceňovat její dosah. Zajímavou možností by však mohlo být empirické testování dílčích hypotéz uvedených ve třetí části práce. V rámci této práce totiž byly příslušné hypotézy dokazovány především na základě teoretického zkoumání. Empirické testování mj. vlivu kolektivní identity na postoj společnosti vůči přistěhovalectví by pak mohlo příslušnou teorii vhodně doplnit či vést k jejímu přehodnocení.

---

²⁹⁵ Možná, že i tato východiska by bylo možné porovnat skrze použití jiných teoretických konceptů, které nejsou autorovy této bakalářské práce známy.

²⁹⁶ O proběhnutí přímé diskuse Huntingtona a Taylora jsem alespoň nenalezl v průběhu zkoumání jejich tvorby žádný záznam.

Summary

The aim of this bachelor thesis is the comparison of the approaches of Samuel Huntington and Charles Taylor to the matter of immigration and cultural plurality in the west democratic societies. The notion of identity and categories of universalism and particularism seems to be very useful from this point of view. On the contrary the dichotomy of liberalism and communitarianism is not. The theoretical comparison I have reached in this thesis should be perceived as one of the possible interpretations of the differences in Huntington's and Taylor's approaches to the respective topic.

Taylor's positive notion of identity, which was based on the elements of complementarity of identities, leads to the adoption of the tolerant approach to immigration, to the encouragement of cultural plurality in the west democratic societies and to the rejection of necessity of immigrants' assimilation. Huntington's negative notion of cultural identity, which is based on the elements of incompatibility of identities, leads to the adoption of his cautious stance to the issue of immigration, to scepticism with respect to the high number of immigrants and to the requirement of their assimilation and necessity of cultural coherence of societies. While from the Taylor's universalistic concept of ideal of authenticity follows his positive approach to immigration, from the Huntington's particularistic concept of clash of civilizations results his perspective of scepticism.

The important benefit of this thesis is an abstract mediation of discussion between Huntington and Taylor. This is the way how the public debate about the problem of immigration could be enriched by the professional view, which could lead to more rational argumentation. It is not possible to overestimate the importance of this thesis. However the interesting possibility could create the empirical testing of the hypotheses which are introduced in the third part of this thesis.

Použitá literatura

- BARŠA, P. (1999). *Politická teorie multikulturalismu*. Vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005). *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.
- BOUCHARD, D.; TAYLOR, CH. (2008). *BUILDING THE FUTURE: A Time for Reconciliation (abridged report)*. Quebec: Gouvernement du Québec. Dostupný z WWW <<http://www.accommodements.qc.ca/documentation/rapports/rapport-final-abrege-en.pdf>>.
- GAONKAR, P.; TAYLOR, Ch. (2006). Block Thinking and Internal Criticism. *Public*. Vol. 18, no. 3, s. 453-455.
- HUNTINGTON, S. P. (2005). *Kam kráčíš, Ameriko: krize americké identity*. Vyd. 1. Praha: Rybka.
- HUNTINGTON, S. P. (2001). *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*. S českou předmluvou Michaela Žantovského. Vyd. 1. Praha: Rybka Publishers.
- HUNTINGTON, S. P. (2001). *Třetí vlna: Demokratizace na sklonku dvacátého století*. Vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- KIS, J. (1997). *Současná politická filosofie*. Vyd. 1. Praha: OIKOYMENH.
- KNÝ, Daniel. *Evropská identita a „Evropská ústavní smlouva“: referendum ve Španělsku a ve Francii*. Praha: Vysoká škola ekonomická. Fakulta mezinárodních vztahů. Katedra politologie, 2010. 59 s., 4 s. příloh. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Karel Müller, Ph.D.
- KREJČÍ, O. (2002). Hrozivé proroctví. In SCHREIBEROVÁ, J.; KOPECKÝ, M. (eds.). *Střet civilizací? Žhavé sondy deseti autorů: Dominance Západu, nebo dialog světových kultur*. 1. Vyd. Praha: Evropský literární klub, s. 49-74.
- LEHMANNOVÁ, Z. et al. (2000). *Kulturní pluralita v současném světě*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze.
- MENDEL, M. (2002). Střet civilizací ve světle vědy. In SCHREIBEROVÁ, J.; KOPECKÝ, M. (eds.). *Střet civilizací? Žhavé sondy deseti autorů: Dominance Západu, nebo dialog světových kultur*. 1. Vyd. Praha: Evropský literární klub, s. 19-48.
- MÜLLER, K. B. (2008). *Evropa a občanská společnost: Projekt evropské identity*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- PINK, M. (2007). Francouzské prezidentské volby 2007. *Revue Politika*. Vol 5, č. 4. Dostupný z WWW <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/177/francouzske-prezidentske-volby-2007>>.
- ROBER, C. (2006). Demise of Dutch Multiculturalism. *Society*. Vol. 43, Iss. 3, s. 68-74.
- ROGERS, B. Charles Taylor interviewed. *Prospect* [online]. 2008. Iss. 143 [cit. 2011-05-01]. Dostupný z WWW <<http://www.prospectmagazine.co.uk/2008/02/charles-taylor-philosopher-interview/>>.

ŘÍCHOVÁ, B. (2006). *Přehled moderních politologických teorií: Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. Vyd. 2. Praha: Portál.

SCHWARTZ, S. J.; MONTGOMERY, M. J.; BRIONES, E. (2006). The Role of Identity in Acculturation among Immigrant People: Theoretical Propositions, Empirical Questions and Applied Recommendations. *Human Development*. Vol. 49, no. 1, s. 1-30.

ŠINDLÁŘOVÁ, J. (2002). Otázky regionální identity. *Agricultural Economics*. Vol. 48, no. 6, s. 263-268. Dostupný z WWW: http://www.cazv.cz/2003/2002/ekon6_02/sindlarova.pdf.

TAYLOR, Ch. (2001a). *Etika authenticity*. Vyd. 1. Praha: FILOSOFIA.

TAYLOR, Ch. Solidarita v pluralitním věku. *PROJECT SYNDICATE: A WORLD OF IDEAS* [online]. 2010 [cit. 2011-05-01]. Dostupný z WWW <<http://www.project-syndicate.org/commentary/ctaylor5/Czech>>.

TAYLOR, Ch. The Other and Ourselves: Is Multi-culturalism Inherently Relativist?. *PROJECT SYNDICATE: A WORLD OF IDEAS* [online]. 2002 [cit. 2011-05-01]. Dostupný z WWW <<http://www.project-syndicate.org/commentary/taylor2/English>>.

TAYLOR, Ch. (1989). The Rushdie Controversy. *Public*. Vol. 2, no. 1, s. 118-122.

TAYLOR, Ch. (2001b). *Zkoumání politiky uznání: Multikulturalismus*. Vyd. 2. Praha: Epocha.

TAYLOR, Ch.; KUIPERS, R. Accommodation, Islamophobia, and the Politics of Mobilization: An Interview with Charles Taylor (Part Three of Three). *The Other Journal* [online]. 2008 [cit. 2011-05-01]. Dostupný z WWW <<http://theotherjournal.com/2008/10/09/accommodation-islamophobia-and-the-politics-of-mobilization-an-interview-with-charles-taylor-part-three-of-three/>>.

TREMBLAY, L. B. The Bouchard-Taylor Report on Cultural and Religious Accommodation: Multiculturalism by any Other Name?. *LAW Working Papers* [online]. 2009. Iss. 18. [cit. 2011-05-01]. Dostupný z WWW <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/12971/LAW_2009_18.pdf?sequence=2>.

VIOLAND-SÁNCHEZ, E.; HAINER-VIOLAND, J. (2006). The Power of Positive Identity. *Educational Leadership*. Vol. 64, no. 1, s. 36-40.

VLACHOVÁ, K.; ŘEHÁKOVÁ, B. (2004). Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě. *Sociologický časopis*. Vol. 40, č. 4, s. 489-508.